

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด และสุขภาพชนเผ่าม้ง และเมี่ยน

นำเสนอ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

โดย

นางดารุณี ชันโท

โครงการศึกษาและพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

สิงหาคม 2553

คำนำ

การดำเนินกิจกรรมโครงการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด และสุขภาพชนเผ่าม้งและเมี่ยน เป็นการศึกษาที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และสร้างความตระหนักในปัญหาของชุมชนตนเอง และลุกขึ้นมาจัดการ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าจะไม่สมบูรณ์ แต่อย่างน้อย คนหนึ่งคนในชุมชนที่มีใจ มีความตระหนัก มีความรัก และมีความห่วงใยต่อคุณค่าของตนเอง วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากร ก็เป็นมิติการทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งที่จะสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้น โดยมีภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ที่คนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราว และเก็บบันทึกเรื่องราวที่มีผ่านออกมาทางกิจกรรม ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่า เรื่องสถานการณ์และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกคิด วิเคราะห์ ให้คิดเป็น ทำเป็น เรื่องการจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ด้วยหลักคิดทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง และ เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถในการเป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ห่างไกลยาเสพติด “คืนคนดีสู่สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง” มีประเด็นการศึกษา 3 ประเด็นหลัก คือ เรื่องข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ข้อมูลวัฒนธรรม และองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชุมชนม้ง และเมี่ยน ต.ผาช้างน้อย และ ข้อมูลเรื่องวิถีชีวิตชุมชน งานเกษตรธรรมชาติ โดยมีวิธีการดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด 8 กิจกรรมหลัก อันจะนำไปสู่การจัดการ ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดกับสุขภาพของชุมชนตำบลผาช้างน้อย

ซึ่งรายงานฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก โครงการจัดการความรู้เรื่องยาเสพติด (อสต.) สวรส. และฐานข้อมูลชุมชน ความร่วมมือของแกนนำเยาวชนชุมชนตำบลผาช้างน้อย และความตั้งใจในการทำงานของทีมงานโครงการ ดังนั้นจึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

สิงหาคม 2553

(คารุณี ชันโท)

บทคัดย่อ

ต.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา เป็นชุมชนชนบทที่อยู่ห่างจาก อ.เมือง จ.พะเยา ราว 120 กม. ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบในหุบเขา มีอาณาเขตติดต่อทางทิศเหนือกับประเทศ ป่าหยาเสพติดเป็นปัญหาหนึ่งของชุมชนที่ค่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะยาบ้า ผลกระทบของปัญหาเสพติดในชุมชน ได้แก่ เด็กในหมู่บ้านขาดความอบอุ่นเพราะพ่อ แม่ ต้องถูกดำเนินคดีอยู่ในเรือนจำ การลักเล็กขโมยน้อยในชุมชน ความไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ขาดการสืบทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการดำรงชีวิตทั้งที่เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาโรคภัยด้วยภูมิปัญญาหมอชนเผ่า ไม่สนใจเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมโดยเฉพาะ “คน” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสังคม

สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นยังมีอุปสรรคในการขับเคลื่อนอยู่ 2 ปัจจัยหลัก คือ 1. คน ขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการขับเคลื่อนกิจกรรม 2. ด้านตัวบริบทของชุมชน ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเกษตร ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้นทางโครงการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดและสุขภาพชนเผ่าม้งและเมี่ยน จึงมุ่งศึกษาเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกคิด วิเคราะห์ ให้คิดเป็น ทำเป็น เรื่องการจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ด้วยหลักคิดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ห่างไกลยาเสพติด “คืนคนดีสู่สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง” โดยศึกษาพื้นที่ ต.ผาช้างน้อย อ.ปง รวม 7 หมู่บ้าน มี กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนเผ่าเมี่ยน และเผ่าม้ง กลุ่มนักปราชญ์ชาวบ้าน และ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ สำหรับขอบเขตของเนื้อหา 3 เนื้อหาหลัก ดังนี้ 1.) ข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” 2.) ข้อมูลวัฒนธรรมและ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ชุมชนม้ง และเมี่ยน ต.ผาช้างน้อย 3.) ข้อมูลเรื่องวิถีชีวิตชุมชน งานเกษตรธรรมชาติ ซึ่งมี ขั้นตอนและวิธีการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด 8 กิจกรรม มีพื้นที่เป้าหมาย 7 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา มีกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ ชนเผ่าม้ง กับชนเผ่าเมี่ยน จำนวน 161 คน โดยแยกเป็นชาย 91 คน และ หญิง 70 คน

ผลการดำเนินกิจกรรมมีพื้นที่รูปธรรมที่เป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่อง “เกษตรกรรมธรรมชาติ” จำนวน 1 ศูนย์ มีพื้นที่รูปธรรมในชุมชน 4 พื้นที่ และ มีกลุ่มคนบุคคลตัวอย่าง จำนวน 10 คน ที่จะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานพัฒนา และขยายผลสู่ชุมชนต่อไป โดยใช้ฐานความรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรธรรมชาติ ให้เป็นประเด็นเรียนรู้ที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีกิจกรรมร่วมกันที่สร้างสรรค์ และเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน และสังคมต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้าที่
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1-6
1. ความสำคัญและประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดกับสุขภาพ	1
2. วัตถุประสงค์	2
3. พื้นที่เป้าหมาย และกลุ่มเป้าหมาย	3
4. ขั้นตอนวิธีการศึกษา ดำเนินกิจกรรม	3
- ขอบเขตการศึกษา	
- ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	
5. การประเมินผลและการติดตามโครงการ	4
6. ความต่อเนื่องยั่งยืน และการขยายผล	5
7. วิธีการขยายผลจากการดำเนินงาน	6
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ตำบลผาช้างน้อย	7-19
1. ประวัติความเป็นมา	7
2. ที่ตั้งอาณาเขต	7
3. ประชากรและการศึกษา	8
4. ระบบการปกครอง	9
5. การคมนาคม	9
6. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	9
7. สภาพเศรษฐกิจ	11
8. ระบบสังคม และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	11
9. องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	13
องค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรม ประเพณีชุมชน	
องค์ความรู้ และภูมิปัญญา เรื่องการเกษตร	
องค์ความรู้ และภูมิปัญญาเรื่องการจัดการทรัพยากร และยาสมุนไพร	
องค์ความรู้ และภูมิปัญญาเรื่องงานหัตถกรรม	
10. สภาพปัญหาตำบลผาช้างน้อย	19

บทที่ 3 ผลการดำเนินงานกิจกรรม	20-26
1. สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม	20
2. การประเมินสถานการณ์การดำเนินงานกิจกรรม	23
3. ปัญหา-อุปสรรค และแนวทางแก้ไข	23
บทที่ 4 องค์ความรู้ชุมชนกับการจัดการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	27-35
1. สถานการณ์ปัญหาเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ”	27
2. ผลกระทบเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ”	28
3. องค์ความรู้ชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	29
องค์ความรู้เรื่องเกษตรธรรมชาติ กับการป้องกัน และ แก้ไขปัญหายาเสพติด	
องค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรม ภูมิปัญญากับการป้องกัน และ แก้ไขปัญหายาเสพติด	
บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม	36-38
ภาคผนวก	จ
สรุปผลการจัดกิจกรรม และ	1-35
ภาพประกอบการจัดกิจกรรม	

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ต.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา เป็นชุมชนชนบทที่อยู่ห่างจาก อ.เมือง จ.พะเยา ราว 120 กม. ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบในหุบเขา มีอาณาเขตติดต่อทางทิศเหนือ ได้แก่ ประเทศลาว และทิศตะวันตกติดเขต จ.น่าน ทางทิศตะวันออก ทิศใต้ ได้แก่ ต.จิม อ.ปง และทิศตะวันตกติดเขต ต.แม่ลาว อ.เชียงคำ จ.พะเยา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า (เย้า) 5 หมู่บ้าน และ เผ่าม้ง 2 หมู่บ้าน ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่เขาและติดชายแดนลาว จึงพบว่ามี การลักลอบขนยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้าผ่านเข้ามาในเขต ต.ผาช้างน้อย จากการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับพี่น้องชนเผ่าพบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2549 มีผู้เสพยาบ้าเป็นจำนวนมาก โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 18-45 และมีผู้ค้ารายย่อยในหมู่บ้านหลายราย ส่วนยาเสพติดประเภทฝิ่น พบมากในกลุ่มสูงอายุซึ่งปัจจุบันมีจำนวนลดลงมาก เพราะได้รับการบำบัดรักษาจากหน่วยงานรัฐ สำหรับยาบ้ามีจำนวนผู้เสพและผู้ค้ารายย่อยลดลงหลังปี พ.ศ.2549 เพราะนโยบายปราบปรามยาเสพติด ทำให้มีผู้เสพยาบ้า ต.ผาช้างน้อยหลายรายถูกจับทั้งที่อยู่ในฐานะผู้เสพ และผู้ค้ารายย่อย บางรายถูกจับทั้งสามี และภรรยา หมู่บ้านที่พบจำนวนผู้เสพมากเป็นอันดับ 1 ของ ต.ผาช้างน้อย ได้แก่ บ้านสิบสองพัฒนา มีจำนวนผู้ค้ารายย่อย และผู้เสพจำนวนเกือบ 60 % ของหมู่บ้าน สำหรับหมู่บ้านอื่นมีจำนวนผู้เสพ และผู้ค้าในอัตราเฉลี่ยไล่เลี่ยกัน สาเหตุหรือแรงจูงใจ เพราะความอยากรู้อยากลองค่านิยมในกลุ่มเพื่อนฝูงของกลุ่มวัยรุ่น สภาพเศรษฐกิจที่ประสบกับความยากจนจึงทำให้ต้องการความร่ำรวยตามกระแสของการพัฒนาแบบทุนนิยม และการทำอาชีพทางการเกษตรเพราะต้องใช้แรงงานมากจึงได้นำเอายาบ้าใสน้ำดื่มให้กับเพื่อนที่มาร่วมแรง (ใสน้ำดื่มแบบเปิดฝอย) ผลกระทบของจากยาเสพติดประเภทยาบ้า ซึ่งมองปัญหาด้านสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งด้านกาย จิต สังคม และ จิตวิญญาณ พบปัญหาครอบครัว เด็กในหมู่บ้านขาดความอบอุ่นเพราะพ่อแม่ ต้องถูกดำเนินคดีอยู่ในคุก มีการลักเล็กขโมยน้อยในชุมชน ไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ขาดการสืบทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการดำรงชีวิตทั้งที่เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาโรคภัยด้วยภูมิปัญญาหมอชนเผ่า ไม่สนใจเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมโดยเฉพาะ “คน” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสังคม (เครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชนเผ่า ต.ผาช้างน้อย)

สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น โครงการศึกษาและพัฒนาชุมชนพื้นที่สูง ได้นำเสนอโครงการเพื่อทำงานร่วมกับพี่น้องชนเผ่า โดยใช้ชื่อโครงการ “เครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชนเผ่า” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) จากการดำเนินกิจกรรมในช่วงระยะเวลา 3 เดือน คือ นับตั้งแต่เดือนมีนาคม – พฤษภาคม 2551 เป็นการทำกิจกรรมในเชิงรุกที่ทำร่วมกับแกนนำชุมชน มีพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด 7 ชุมชน ดังนี้ ชนเผ่าม้ง 2 แห่ง และชนเผ่า

เมียน 5 แห่ง การขับเคลื่อนกิจกรรมมี 2 ลักษณะ คือ การอบรมให้ความรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การดำเนินกิจกรรมเบื้องต้นมีทั้งประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจระดับหนึ่ง คือ สามารถรวมกลุ่มแกนนำทั้งที่เป็นแกนนำที่มาจากการเลือกตั้งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. ประธานเยาวชน และแกนนำที่เป็นปราชญ์ ได้แก่ สตรีชนเผ่าเยาวชน หมอสมุนไพรชนเผ่า และสามารถเคลื่อนงานในพื้นที่รูปธรรมได้ 1 พื้นที่ คือ สวนอาหารและยาสมุนไพรโดยชนเผ่าม้งบ้านสิบสองพัฒนา สำหรับอีกด้านหนึ่งที่พบว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ 1. “คน” ยังมีกลุ่มคนอีกจำนวนมากทั้งในกลุ่มชาวบ้าน และแกนนำที่ไม่เข้าใจ และไม่ให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานพัฒนาของชุมชน เพราะมองว่างานพัฒนาเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ชุมชนมีฝ่ายที่รอรับ นอกจากนี้แกนนำผู้สนใจขาดทักษะกระบวนการจัดการที่ดี เพราะขาดความรู้ ความเข้าใจ ในทักษะการทำงานกลุ่มอย่างมีระบบ ระเบียบแบบแผน หรือการสร้างเครื่องมืออันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม 2. ด้านตัวบริบทของชุมชน ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเกษตร ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่มีปัญหาในเรื่องของการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร การใช้สารเคมี ตลอดจนภาวะหนี้สินที่ผูกพันซึ่งยังไม่ได้รับการแก้ไข จนเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนหันไปพึ่งพาอาศัยเพื่อต้องการอาชีพที่ดีที่สร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวยังไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย และประสบกับภาวะหนี้สิน

จากสถานการณ์ และผลลัพธ์ที่ ประเมินได้ 2 ลักษณะ คือ จากปัจจัยภายใน ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก ไม่มีการเรียนรู้ร่วมกัน และไม่มีการแลกเปลี่ยนแนวคิด ทักษะคิด รวมทั้งการหนุนเสริม การให้กำลังใจกันและกันในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ขาดทักษะกระบวนการจัดการเรื่องแนวคิด ขาดโอกาสทางการศึกษา และปัจจัยภายนอก คือ ชุมชนถูกโอบอุ้มเลี้ยงดูเป็นอย่างดีจากฝ่ายรัฐบาลที่การพัฒนาเน้นแบบคำสั่งจากบนสู่ล่าง และการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ เป็นฝ่ายรับตลอดเวลา โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการฝึกคิด วิเคราะห์ และสะท้อนภาพชุมชนของตนเองที่มีชุมชนเป็นกลไกหลักในการจัดการ ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่สุดควรให้ชุมชนเห็นคุณค่าของตนเองในเรื่อง “สุขภาพกับยาเสพติด” โดยใช้วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือกลไกสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และลุกขึ้นมาต่อสู้ จัดการแก้ไข ปัญหาของชุมชนด้วยตัวชุมชนเองมากกว่าการพึ่งพาจากภายนอก อันจะเป็นเส้นทางของการสร้างฐานชุมชนที่เข้มแข็งและ “คืนคนดีสู่สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง”

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์ และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ”

2.2 เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกคิด วิเคราะห์ ให้คิดเป็น ทำเป็น เรื่องการจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ด้วยหลักคิดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง

2.3 เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ห้างไกลยาเสพติด “กินคนดีสู้สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง”

3. พื้นที่เป้าหมาย และกลุ่มเป้าหมาย

3.1 พื้นที่เป้าหมาย เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง 2 หมู่บ้าน และเผ่าเย้า 5 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ ต.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา รวม 7 หมู่บ้าน ดังนี้

- 1.) พื้นที่เป้าหมายหลัก ได้แก่ บ้านสิบสองพัฒนา บ้านปางพริก
- 2.) พื้นที่เป้าหมายรอง ได้แก่ บ้านน้ำตัม บ้านปางคำใต้ บ้านปางคำเหนือ บ้านห้วยกอก และ บ้านปางมะโอ

3.2 กลุ่มเป้าหมาย แบ่งแกนนำชุมชน เป็น 3 กลุ่ม โดยจะคัดเลือกแกนนำที่มีความคล่องตัว มีความสามารถเป็นที่ยอมรับในสังคมของชุมชนนั้น ๆ และสามารถใช้ภาษากลางสื่อสารได้ดี ได้แก่

- กลุ่มเยาวชนเผ่าเย้า และเผ่าม้ง ซึ่งเป็นแกนนำในชุมชน
- กลุ่มนักปราชญ์ชาวบ้าน และผู้สนใจมีจิตใจรักงานพัฒนาชุมชน
- กลุ่มแกนนำชุมชนที่มาจากการแต่งตั้ง/เลือกตั้ง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. อสม.) กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ

กลุ่มอายุ	กลุ่มเป้าหมายของโครงการ		
	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
เยาวชน (15-24 ปี)	21	14	35
ผู้ใหญ่ (25-49 ปี)	35	35	70
ผู้สูงอายุ /นักปราชญ์ (50 ปีขึ้นไป)	35	21	56
รวม	91	70	161

4. ขั้นตอนวิธีการศึกษา ดำเนินกิจกรรมโครงการ

4.1 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของเนื้อหา

- 1.) ข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ”
- 2.) ข้อมูลวัฒนธรรมและ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ชุมชนม้ง และเผ่าเย้า ต.ผาช้างน้อย
- 3.) ข้อมูลเรื่องวิถีชีวิตชุมชน งานเกษตรพอเพียง

ขอบเขตของพื้นที่

ชุมชน ตำบลผาซำน้อย จำนวน 7 หมู่บ้าน กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 161 คน เป็นชาย 91 คน หญิง 70 คน

4.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ลำดับที่	กิจกรรม
1.	จัดประชุมให้ความรู้ ความ สร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์ และสภาพปัญหายาเสพติดกับสุขภาพ
2.	จัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน ในพื้นที่ ประเด็น “การจัดการยาเสพติดกับสุขภาพด้วย ฐานคิดทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาภายใต้หลักการดำรงชีวิตที่พอเพียง
3.	จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ รู้คุณค่าภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่ พอเพียง”
4.	ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ ให้คิดเป็น คำเป็น ในการจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ”
5.	จัดค่าย “ แกนนำรุ่นใหม่ รู้รักสุขภาพ รักชุมชน รักวัฒนธรรม ห่วงไกลยาเสพติด”
6.	กิจกรรม“เยาวชนรักสุขภาพ รักวัฒนธรรม ห่วงไกลยาเสพติด”
7.	สร้างแกนนำขับเคลื่อนสังคมเศรษฐกิจพอเพียง ห่วงไกลยาเสพติด
8.	จัดประชุมแกนนำ สรุปบทเรียน การดำเนินกิจกรรมตั้งแต่กิจกรรมที่ 1-7 (2 ครั้ง)

5. การประเมินผลและการติดตามโครงการ

วิธีการประเมินผล

- 1) ผลสรุปการประเมินกิจกรรม โดยประเมินจากตัวชี้วัดและผลลัพธ์ของแต่ละกิจกรรม
- 2) ใช้แบบสอบถาม ถามกลุ่มเป้าหมาย และชาวบ้านเรื่องความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการเรื่องสุขภาพ กับ ยาเสพติด
- 3) แบบทดสอบ โดยให้ชุมชนประเมินผลสำเร็จของตนเองโดยการให้คะแนน ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดถึงความ ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และการได้เห็นผลสำเร็จ และจุดอ่อนของตนเอง โดยใช้หลักการของ etc
- 4) การสังเกต โดยสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม ถึงความสนใจ ทักษะ เทคนิค วิธีการของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม รวมถึงความสนใจ และการนำความรู้ที่ได้ไป ขยายผลต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริง

- 5.) แบบสัมภาษณ์ เรื่องขององค์ความรู้ ภูมิปัญญาชนเผ่า และแนวคิด สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ใน การดำเนินกิจกรรมทั้งการดำเนินกิจกรรม และหลังการดำเนินกิจกรรม โดยใช้หลักการของ etc

6. ความต่อเนื่องยั่งยืน และการขยายผล

ความยั่งยืน	ตัวชี้วัด
1. พฤติกรรมของพ่อ แม่ และตัวลูกมีการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น พ่อ แม่ ลูกพูดกับลูกด้วยเหตุผลมากขึ้น 2. กิจกรรมการสืบทอดและการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้อาวุโสกับบุตรหลาน 3. มีการจัดการองค์ความรู้เรื่องการดูแลเรื่องสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน และชุมชน 4. มีการประสานความร่วมมือกันในระดับตำบลฯ ช้างน้อยในเรื่องการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม 5. การดำรงชีวิตที่เห็นคุณค่าของตนเอง และวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตที่พอเพียง 6. มีพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนในเรื่องของการลด ละ เลิก เรื่องของยาเสพติด 7. แกนนำสามารถสร้างอาชีพเพื่อเป็นรายได้ให้กับครอบครัว และลดปัญหาเรื่องของยาเสพติด 8. แกนนำบุคคลตัวอย่างมีการพัฒนาตนเองและพื้นที่รูปธรรมอย่างเข้มข้น โดยนำเสนอโครงการพัฒนาให้กับ อบต. อสต. และปปส. 9. อาสาสมัครโครงการมีการพัฒนาตนเอง จนสามารถเป็นพี่เลี้ยงให้กับแกนนำได้ในช่วงที่มีกิจกรรมต่อเนื่องหลังจากจบสิ้นโครงการ 10. ตัวผู้ประสานงาน ซึ่งอยู่ในส่วนขององค์กรพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษา ให้กำลังใจ หนุนเสริมอย่างใกล้ชิด	1. แกนนำเยาวชน 15 คน มีภาวะความเป็นผู้นำสามารถนำเอาความรู้ที่ได้มาดำเนินกิจกรรมและเป็นพี่อมรับของผู้ใหญ่ในชุมชน 2. มีชุมนุมหมู่บ้านนออยู่หมู่บ้านละ 2 ชุม 3. มีป้ายรณรงค์เรื่องหมู่บ้านนออยู่ ปลอดภัยจากยาเสพติดบ้านละ 2 ป้าย 4. มีข้อมูล เอกสารทางวิชาการ เรื่องการจัดการองค์ความรู้ด้วยภูมิปัญญาเมียน และม้ง ในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ การป้องกันและเฝ้าระวังเรื่องสุขภาพกับยาเสพติด 5. มีแกนนำตัวอย่าง จำนวน 21 คนขับเคลื่อนกิจกรรม “สุขภาพชุมชน” ด้วยหลักคิดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง 6. มีพื้นที่แก้ไขปัญหาความยากจนทางไกลยาเสพติดอย่างน้อย 2 พื้นที่ 7. นำเสนอโครงการเพื่อพัฒนาแกนนำ 21 คนอย่างต่อเนื่อง ให้กับ อบต. ผาช้างน้อย ,อสต. และปปส. 8. นำเสนอแผนเข้าสู่แผน อบต. เพื่อพัฒนากิจกรรมพื้นที่รูปธรรม 2 แห่งให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน 9. มีการจัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจนทางไกลยาเสพติด อย่างน้อย 2 กองทุน และนำเสนอแผนเพื่อพัฒนาร่วมกับแผนพัฒนาของ ปปส. 10. แกนนำ 21 คนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม “โครงการบ้านร่มเย็นภูลังกา จ.พะเยา”

7. วิธีการขยายผลจากการดำเนินโครงการ

วิธีการขยายผล และ ผลประโยชน์จาก โครงการ	หมายเหตุ
วิธีการขยายผล 1. แคนนำบอกเล่า ประสบการณ์ของ ตนเองให้กับ สมาชิกในชุมชน และเพื่อนบ้าน และมีการชักชวน ลูกบ้าน เพื่อนบ้าน ได้อย่างภาคภูมิใจ 2. มีกิจกรรมการ พัฒนาศักยภาพ ผู้นำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลอย่าง เป็นรูปธรรม 3. จัดกิจกรรมรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ผลประโยชน์จาก โครงการนี้ 1. ในเบื้องต้นจะ สามารถทำให้แกน นำมีความรู้ ความ ใจ และตระหนัก เรื่องของคุณภาพ แบบองค์รวม 2. แคนนำสามารถ สามารถคิด วิเคราะห์	1. การทำงานกับชนเผ่าต้องใจเย็นและคนทำงานต้องสร้างความเชื่อมั่น สร้างความ ไว้วางใจให้ความรักอย่างจริงจัง ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝงเราก็จะได้รับความไว้วางใจ ความรักจากเขาอย่างจริงจังการทำงานก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น 2. การทำงานกับชนเผ่าต้องใช้เวลาระยะเวลาเพียง 1 ปี ไม่สามารถที่จะทำให้แกนนำชน เผ่าสามารถคิด วิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง อย่างน้อยต้องใช้ระยะเวลา 3-5 ปี 3. การทำงานของโครงการนี้เป็นเสมือนการจุดประกายไฟซึ่งมันคงต้องมีการต่อเติมเชื้อ ไฟเพื่อให้เกิดแรง พลังที่จะลุกโชติช่วงต่อไป 4. การทำงานกับ อบต.ในพื้นที่ไม่ยากคาดหวังเรื่องการพัฒนาระบบงานและแนวคิด เพราะ อบต.จะให้ความสำคัญกับเรื่องการก่อสร้างสิ่งที่เป็นวัตถุมากกว่าเรื่องการ พัฒนาศักยภาพคน กับ การแก้ไขปัญหาความยากจน

สถานการณ์ สภาพ ปัญหาของชุมชน ได้อย่างลึกซึ้ง และ เริ่มให้ความสำคัญ กับคุณค่าของ วัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาชนเฒ่ามาก ขึ้น 3. แก่นนำที่เป็น บุคคลตัวอย่าง สามารถเคลื่อน กิจกรรมด้าน สุขภาพด้วยฐาน วัฒนธรรม เพื่อ ชีวิตที่พอเพียงอัน จะเป็นหัวใจสำคัญ ของการห่างไกลยา เสพติด 4. แก่นนำสามารถ ขับเคลื่อนกิจกรรม กองทุนแก้ไข ปัญหาความ ยากจนห่างไกลยา เสพติดได้เป็นอย่างดี ดีและก่อให้เกิด ผลประโยชน์ที่ ยั่งยืน 5. ชุมชนเริ่มคิดถึง ชีวิตความเป็นอยู่ ที่มีสุขภาพที่ดี ใน สภาพแวดล้อมที่ดี	
---	--

บนฐานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชน เผ่า	
---	--

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ตำบลผาช้างน้อย

1. ประวัติความเป็นมา

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าชาวอัวเมี่ยน และชาวม้ง ต.ผาช้างน้อย อพยพถิ่นฐานมาจากประเทศจีน ประมาณ 200 กว่าปี และเข้ามายังประเทศไทยราวปี พ.ศ. 2395 หรือผ่านมาประมาณ 158 ปี โดยมีนายจันทร แสงเด่น เป็นผู้นำการปกครอง ต่อมาได้รับการพระราชทานตำแหน่งเป็น พญาอินตะศิริ ศรีสมบัติ โดยมีประชากรประมาณ 30,000 กว่าคน ครั้งแรกตั้งถิ่นฐาน ณ ดอยผาช้าง ต.ควรอ.ปง จ.พะเยา อาศัยอยู่ได้ประมาณ 44 ปี จึงอพยพถิ่นฐานมาอยู่ ณ ดอยภูลังกา ต.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา ซึ่งมีการตั้งหมู่บ้าน 3 หย่อมบ้าน คือ บ้านเลาเลื่อ บ้านผาป่อง และบ้านแม่วหม้อ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2509 -2513 เกิดก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ มีการปลุกระดมชาวบ้านให้รวมพลเพื่อต่อสู้กับทหารไทย จนทำให้ชาวบ้านแม่วหม้อยิงครุ ดชด. เป็นเหตุให้หมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่ ต.ผาช้างน้อยอพยพถิ่นฐานแตกแยกกันเป็นหย่อมบ้าน ชนเผ่าม้งแตกกลุ่มไปตั้งถิ่นฐานออกเป็น 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสิบสองพัฒนา กับบ้านปางค่าเหนือ สำหรับชนเผ่าเมี่ยนได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานออกเป็น 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านใหม่ปางค่า บ้านปางพริก บ้านห้วยกอก และบ้านปางมะโอ นอกจากนี้ยังมีหย่อมบ้านสาขาอีก 7 หย่อมบ้านสาขา โดยมีนายไพศาล ศรีสมบัติ เป็นกำนันคนแรกของหมู่บ้าน และกำนันปัจจุบันคือนายอุ่งโหล ศรีสมบัติ (และเว่น ศรีสมบัติ, 2538:1)

2. อาณาเขต

ตำบลผาช้างน้อย ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอปง ห่างจากที่ว่าการอำเภอปง ประมาณ 37 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 1092 มีเนื้อที่ประมาณ 215,312.50 ไร่ หรือประมาณ 344.50 ตารางกิโลเมตร และมีอาณาเขตดังนี้

• ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลแม่ลาว อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
• ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา
• ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
• ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลจิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

แนวเขาเขตรธรรมชาติมีดอยภูลังกาเป็นยอดสูงสุด มีภูเขาประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ มีแม่น้ำที่สำคัญ 2 สาย คือ น้ำกะ และน้ำจิม จำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 7 หมู่บ้าน (รายละเอียดหมู่บ้านแสดงในตารางจำนวนประชากร ต.ผาช้างน้อย พ.ศ.2550)

3. ประชากร และการศึกษา

ประชากร

จำนวนประชากรในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย (พ.ศ.2550)

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวน ครัวเรือน
1	บ้านปางค่าใต้	301	304	605	132
2	บ้านห้วยกอก	453	427	880	161
3	บ้านปางพริก	203	196	399	72
4	บ้านปางมะโอ-ห้วยเฟื่อง	298	340	638	150
5	บ้านน้ำดัม	177	170	347	70
6	บ้านปางค่าเหนือ	416	350	766	137
7	บ้านสิบสองพัฒนา	587	574	1,161	234
รวม		2,435	2,361	4,796	956

การศึกษา

การศึกษามี 2 ระบบ คือ การศึกษาในระบบและนอกระบบ ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ มีสถานศึกษาในระบบ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนบ้านสิบสองพัฒนา โรงเรียนบ้านห้วยเฟื่อง โรงเรียนเบตตี้คูเมน (บ้านปางพริก) และ โรงเรียนบ้านปางค่าเหนือ (เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีระดับชั้นเรียนถึง ม.3)

2. การศึกษานอกระบบ มีศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา มีสถานศึกษา จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ บ้านน้ำเค ศูนย์บ้านสานก้วย ศูนย์ บ้านห้วยกอก ศูนย์ บ้านห้วยเอียน ศูนย์บ้านสนามเหนือ และ ศูนย์บ้านสนามใต้

4. ระบบการปกครอง

ระบบการปกครองมี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบทางการ และแบบเครือญาติ (ตระกูลแซ่)

1. ระบบการปกครองแบบทางการ จะมีผู้นำหรือหัวหน้าชุมชน ซึ่งใช้วิธีการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ คุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีเครือญาติมากในชุมชน ฐานะมั่นคง มีความเสียสละ น่านับถือ โดยจะมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุข และไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นต่างๆ ในชุมชน หรือระหว่างชุมชน ปัจจุบันผู้นำเป็นทางการได้แก่ นายอุ่งโหล ศรีสมบัติ ดำรงตำแหน่งกำนันในพื้นที่
2. ระบบการปกครองแบบเครือญาติ (ตระกูลแซ่) ระบบการปกครองให้ความสำคัญเคารพ เชื่อถือ บรรพบุรุษ ซึ่งในระดับครอบครัวก็จะให้ความสำคัญกับผู้นำตระกูล (แซ่) เป็นหลัก ในระดับชุมชน ก็จะให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส และผู้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ (อาจารย์, นักปราชญ์)

5. การคมนาคม

ตำบลผาซำน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา มีระยะทางห่างจาก อำเภอเมืองพะเยา 110 กิโลเมตร โดยสามารถใช้เส้นทางหลัก ได้ 2 เส้นทาง ได้แก่

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1148 เชียงคำ-น่าน มีระยะทางจาก อ.เชียงคำถึง ต.ผาซำน้อย 30 กิโลเมตร
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1092 จากอำเภอปง ถึง ตำบลผาซำน้อย มาบรรจบกับทางหลวงหมายเลข 1148 ณ บ้านสิบสองพัฒนา ต.ผาซำน้อย เป็นระยะทาง 40 กิโลเมตร

6. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชนตำบลผาซำน้อย จะตั้งตามแนวสันเขา มีความลาดชัน 2-30 องศา ลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้าน และหย่อมบ้านสาขา ตามความเชื่อของชนเผ่าม้ง การเลือกพื้นที่ตั้งบ้านเรือนจะเลือกบริเวณแนวสันเขาที่อยู่ระหว่างภูเขา 3-4 ลูก เรื่องผีเจ้าป่าเจ้าเขา คอยให้ความคุ้มครองหมู่บ้านให้รอดปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และยังช่วยดูแลรักษาผลผลิตในไร่ อีกทั้งส่งผลให้การค้าขายมีความเจริญงอกงาม ชีวิตมีแต่ความสุขสงบ ซึ่งในอดีตทุก ๆ 10-15 ปี ก็จะย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนเพื่อหาพื้นที่ใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร แต่ปัจจุบันแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย การปลูกสร้างบ้านเรือนจะพิจารณาความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิประเทศ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งลักษณะการปลูกบ้านจะสร้างแบบกระท่อมคร่อมดินไม่มีหน้าต่างมีแต่ประตูทางเข้าทางเดียว หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือไม้ไผ่ ฝาบ้านตีด้วยไม้ไผ่ ภายในบ้านโล่งมีห้องโถงจัดเป็นสัดส่วน คือ มีที่ทำอาหาร มีครกกระเดื่องเพื่อตำข้าว ที่สำคัญภายในบ้านจะสร้างหิ้งผี ซึ่งประกอบด้วยผีบรรพบุรุษ ผีเตาไฟเล็ก ผีเตาไฟใหญ่ ผีประตูบ้าน ผี

ห้องนอน ผีเสกกลางบ้าน และผีประจำบ้านจะสร้างไว้ในห้องที่นั่งทานอาหาร ลักษณะการสร้างจะอยู่ในที่สูงกว่าศีรษะ ซึ่งผีต่าง ๆ เหล่า นี้มีหน้าที่คอยดูแลปกป้องรักษาคนในบ้านเท่านั้น

การตั้งถิ่นฐานตามความเชื่อของพี่น้องชนเผ่าเมี่ยน จะไม่เลือกที่ตั้งบนยอดเขา เพราะเชื่อว่าบนยอดเขาหรือบนสันเขาจะเป็นพื้นที่ที่ถูกปะทะได้ง่ายทั้งลมทั้งฝน และที่สำคัญคือจะไม่ตั้งหมู่บ้านอยู่สูงกว่าแหล่งต้นน้ำ การตั้งถิ่นฐานนอกจากจะมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์แล้วยังวิเคราะห์ด้วยเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์ คือ การดูทิศทางลม และการดูแหล่งต้นน้ำที่จะสามารถดื่อน้ำมาใช้ประโยชน์ในหมู่บ้าน และจะไม่ตั้งหมู่บ้านตามที่หุบเขา เพราะคิดว่าเป็นการปิดไม่โปร่งหรือที่เรียกกันในภาษาอิวเมี่ยนว่า “อ้วน-เถียน” ซึ่งจะทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย ดังนั้นอิวเมี่ยนจะตั้งหมู่บ้านอยู่บนไหล่เขา ซึ่งไม่ใช่ยอดเขาแล้วก็มีแหล่งน้ำที่อยู่สูงกว่าตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้าน มีภูเขาล้อมรอบ จากคำร่ำการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านว่าควรจะต้องในทิศทางไหน ภูเขาที่อยู่ทางด้านหลังของหมู่บ้าน จะเป็นป่า เรียกว่า “ก้วยยิ่น ซาน” “ว่านปีซาน” “ซางคู้ ซาน” หรือ “ซางโตะ ซาน” แล้วก็ “ม้าหังซาน ซาน” เขาลูกที่สองเป็นเขาที่อยู่ทางด้านซ้ายของหมู่บ้าน เรียกว่า “ซิง ล่วง” ทางด้านหน้าของหมู่บ้านมีเขาอีกลูกหนึ่ง เรียกว่า “ฮ้อน ต้อย” และเขาทางด้านขวาอีกลูกหนึ่งเรียกว่า “แป๊ะ ไฮ้ว” ภูเขาทั้งหมดนี้ “เปย โหว” จะต้องเป็นเขาที่สูงที่สุด แล้วก็ค่อย ๆ ลดหลั่นกันลงมา โดยเขา “แป๊ะ ไฮ้ว” นี้จะต้องอยู่ต่ำกว่าเขาลูกอื่น ๆ เพราะ แป๊ะ ไฮ้ว หมายถึง แยก อิวเมี่ยนมีความเชื่อว่า ถ้าหากเจ้าบ้านอยู่ในทำเลที่สูงกว่าจะได้เปรียบ ถ้ามีรเองมีราวจีน เจ้าบ้านจะได้เปรียบ (ไอริน ศรีสมบัติ, 2550)

หลังจากเลือกทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านแล้ว ก็มาถึงการเลือกทำเลที่ตั้งบ้าน การตั้งบ้านอิวเมี่ยนมีความเชื่อว่าแต่ละคนที่เกิดมาจะต้องอยู่ในธาตุใดธาตุหนึ่ง คือ ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุไม้ ธาตุดิน และธาตุหิน

1.	ธาตุน้ำ (ซุ่ย)	หมายถึง	ทิศเหนือ
2.	ธาตุไฟ (เคี้ยว)	หมายถึง	ทิศใต้
3.	ธาตุไม้ (หมั่ว)	หมายถึง	ทิศตะวันออก
4.	ธาตุหิน (เจียม)	หมายถึง	ทิศตะวันตก
5.	ธาตุดิน (โท้ว)	หมายถึง	ตรงกลาง

ในการตั้งบ้านนั้น จะหันหน้าไปทางทิศต่างๆไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับธาตุเกิดของหัวหน้า เช่น หัวหน้าครอบครัวที่เกิดในธาตุไม้ จะต้องหันหน้าไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าหันไปทางทิศที่เป็นธาตุของตัวเองจะไม่ดี หรือถ้าหันไปทางทิศตรงข้ามกับทิศของตัวเองก็จะไม่ดีเช่นกัน หรือคนที่เกิดธาตุน้ำ การตั้งบ้านก็จะไม่หันหน้าบ้านไปทางทิศเหนือ และทิศใต้ จะต้องหันหน้าบ้านไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตกเท่านั้น เพราะเชื่อว่าจะมีโชคลาภหรือมีความปลอดภัยมากกว่า นอกจากนี้อิวเมี่ยนจะต้องเลือกทิศทางในการตั้งบ้านแล้ว ต้องเลือกสถานที่ในการตั้งบ้านอีกด้วย เรียกว่า “ตั้ง เป่ยา เต่ย” ซึ่งจะมีอยู่ 2 วิธี คือ (ไอริน ศรีสมบัติ, 2550)

1. การเสี่ยงทายโดยใช้เมล็ดข้าวเปลือก จะมีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

มีการอันเชิญเทพและบรรพบุรุษของตนมาช่วยเลือกเมล็ดข้าวเปลือกทำพิธีกรรม หลังจากทำพิธีกรรมเสร็จแล้วก็จะเอาเมล็ดข้าวเปลือกที่สมบูรณ์ จำนวน 3 เมล็ด หยอดลงหลุมที่เตรียมไว้ แล้วปิดทิ้งไว้ 3 วันถึง 1 สัปดาห์ เมื่อเปิดหลุมดูหากเมล็ดข้าวเปลี่ยนที่ไม่ว่าเมล็ดใดเมล็ดหนึ่ง หรือถูกมด แมลงกิน แสดงว่าสถานที่ตรงนั้น ไม่เหมาะต่อการสร้างบ้านเรือน

2. การเสี่ยงทายโดยใช้เหรียญสตางค์ หรือ เหรียญเงินของจีน เหรียญรูปีอินเดีย เหรียญรูปีอินโดจีน การเสี่ยงทายโดยใช้เหรียญเชื่อกันว่าเป็นวิธีที่สมบูรณ์ และให้ผลที่ละเอียด ซึ่งจะมีวิธีการขั้นตอนการเสี่ยงทาย ดังนี้

หัวหน้าครอบครัวนำเหรียญมา จำนวน 5 อัน ใส่ไว้ในอุ้งมือแล้วอธิษฐานสิ่งที่ต้องการ

หลังจากนั้นก็โยนเหรียญบนพื้นทีละอันจนครบ 5 อัน แล้วดูว่าเหรียญที่ปรากฏเป็นหัว และก้อย จำนวนกี่เหรียญ ซึ่งการดูหัวและก้อยของเหรียญสามารถบอกได้ว่า ถ้าตั้งบ้านเรือน ณ จุดนี้จะเกิดเหตุการณ์อย่างไร เช่น ความร่ำรวย จำนวนลูกหลาน ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

7.สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ต.ผาช้างน้อย อยู่ในระดับยากจนถึงปานกลาง ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด ฝักรัก และพืชที่มูลนิธิโครงการหลวงปิงค่า ให้การสนับสนุน รองลงมาคืออาชีพ รับจ้าง ในพื้นที่ ต.ผาช้างน้อย พบว่ามีจำนวนผู้ใช้แรงงานจำนวนมาก ส่วนใหญ่รับจ้างทั้งในและต่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน อิสราเอล สหรัฐอเมริกา

ซึ่งกลุ่มที่ออกไปรับจ้างต่างประเทศ จะมีรายได้ดี สามารถส่งเงินมาให้ทางบ้านได้ใช้อย่างสะดวกสบาย พอกลับมาอยู่เมืองไทยก็มีทุนในการประกอบอาชีพด้านการค้าขาย บ้างก็เป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน, 2552)

8.ระบบสังคมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

8.1 ระบบสังคม และความสัมพันธ์ของชนเผ่าม้ง

ระบบสังคมในครอบครัวมีลักษณะเป็นวงศ์ตระกูลและมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมประเพณี วงศ์ตระกูลมีอิทธิพลต่อการจัดระเบียบกลุ่มทางสังคม และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม เป็นเครื่องเชื่อมโยงพฤติกรรมต่างๆ ทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและความเชื่อ โดยโครงสร้างของวงศ์ตระกูลให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลแทนบิดา ส่วนลูกสาวสิ้นสุดการเป็นสมาชิกเมื่อแต่งงาน

ไปแล้ว ตระกูลเป็นกลุ่มสังคมที่ให้ความนับถือกันอย่างแน่นแฟ้น สมาชิกในวงศ์ตระกูลเดียวกันไม่แต่งงานกัน แต่ละตระกูลแยกกันอยู่อย่างกระจัดกระจาย การสังเกตวงศ์ตระกูลสังเกตได้จากแซ่ คนที่มีแซ่เดียวกันถือเป็นวงศ์ตระกูลเดียวกัน และมีการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อเหมือนกัน

หน่วยรากฐานของสังคมที่เล็กที่สุดคือครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกชาย ลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานและรวมไปถึงครอบครัวขยายที่มีญาติ ลูกสะใภ้และหลาน ๆ รวมอยู่ด้วย ผู้ที่มีอำนาจและมีบทบาทสูงสุดในครอบครัวคือ พ่อ ถือว่าเป็นผู้อาวุโสและมีความสำคัญมาก สมาชิกต้องให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟัง เมื่อบุตรชายมีภรรยาจะต้องนำภรรยามาอยู่ด้วย อำนาจของหัวหน้าครอบครัวสิ้นสุดลงเมื่อสิ้นชีวิต เรือนหลังเดิมจะต้องให้บุตรชายคนแรกสืบทอดแทน บุตรชายคนอื่น ๆ แยกย้ายกันไปสร้างครอบครัวใหม่ในบ้านหลังใหม่ สมาชิกในหมู่บ้านจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันตั้งแต่ครอบครัว ครัวเรือนหรือครอบครัวหนึ่ง ๆ มีสมาชิกจำนวนตั้งแต่ 5-14 คน พี่สาวหรือพี่ชายจะดูแลน้องเลี้ยงน้อง บางครอบครัวมีลูกหัวปีท้ายปี เด็กที่มีอายุประมาณ 7-10 ปี บางคนไม่ได้เรียนหนังสือเพราะต้องดูแลน้อง เด็กที่มีอายุ 10-15 ปี บางคนต้องเป็นแรงงานสำคัญของครอบครัว ต้องช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ สำหรับกลุ่มเครือญาติจะประกอบทำพิธีกรรมทางความเชื่อร่วมกันซึ่งให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสมากที่สุด

สำหรับความสามัคคีนั้นในชุมชนจะให้ความร่วมมือกันดี นับว่าเป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือด ความผูกพันทางด้านแรงงาน การให้ความสำคัญกับการพัฒนาหมู่บ้านและความสามัคคีของชุมชนนับว่าเป็นพลังที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม แต่ภายในชุมชนก็มีความขัดแย้งบ้าง ส่วนมากเป็นเรื่องของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จึงทำให้สมาชิกของชุมชนพิจารณาบุคคลที่มีความรับผิดชอบมาทำงานเพื่อปวงชน คนที่ขาดความเชื่อมั่นและไม่มีความรับผิดชอบจะไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกในการมอบหมายงานให้

8.2 ระบบสังคม และความสัมพันธ์ของชนเผ่าอ้าวเมี่ยน

ระบบสังคม และความสัมพันธ์ของชนเผ่าอ้าวเมี่ยน จะให้ความสำคัญตั้งแต่ระดับฐานราก คือระบบครอบครัว และระบบชุมชน ระบบครอบครัวของชนเผ่าอ้าวเมี่ยน เป็นครอบครัวขยาย ซึ่งจะมีสมาชิก จำนวน 2-20 คน ประกอบด้วย ปู่ ย่า บิดา มารดา ลูกชาย ลูกสะใภ้ ลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน และ หลาน(ลูกของลูกชาย) ในครอบครัวจะมีหัวหน้าครอบครัว ทุกคนจะให้เกียรติและเชื่อฟังหัวหน้าครอบครัว และให้ความเคารพการตามศักดิ์ ซึ่งระบบความสัมพันธ์ของชนเผ่าอ้าวเมี่ยนจะให้ความสำคัญกับทางฝ่ายชายเพราะถือว่าชายเป็นทายาทที่จะต้องสืบเชื้อสาย โดยจะต้องสืบสกุลและถือวิญญาณตามบรรพบุรุษ (ไอริน ศรีสมบัติ,2550)

การอยู่ร่วมกันในครอบครัวจะต้องมีการแบ่งงานกันทำ โดยผู้นำ หรือ พ่อจะมีหน้าที่หลักในการดูแลรับผิดชอบต่อครอบครัว มีอำนาจ หน้าที่ในการตัดสินใจที่จะทำการใหญ่ ๆ เช่น การประกอบเลือกพื้นที่เพื่อการเกษตร การติดต่อค้าขาย ส่วน “แม่” จะรับผิดชอบเรื่องงานในครัวเรือน ตั้งแต่หุงหาอาหาร

การรักษาพยาบาล การเย็บปักถักร้อย ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่าง ๆ ผู้หญิงอ้าวเมียนจะต้องเป็นผู้ดูแล แต่การตัดสินใจที่จะทำอะไร จะใช้จ่ายยังไร ผู้ชายจะเป็นผู้ตัดสินใจ

ระบบสังคมและความสัมพันธ์ระดับชุมชนอยู่ร่วมกันแบบเอื้ออาทร มีระบบผู้นำที่เป็นแบบทางการ และแบบความศรัทธา มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม เอามือเอาแรงกันเวลามีงานชุมชน หรือการทำไร่ทำสวน ความสัมพันธ์จะให้ความสำคัญกันตั้งแต่ระบบตระกูลแซ่ และเพื่อนบ้าน ผู้อาวุโสคือบุคคลที่ชาวอ้าวเมียนให้ความสำคัญและเคารพยำเกรง และศรัทธา ถือเป็นผู้มีบารมีของชุมชน เพราะถือว่าเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ผ่านโลกมามาก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับหมอผี หมอสมุนไพร ซึ่งถือเป็นอาจารย์ หรือเป็นนักปราชญ์ของชุมชนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่เก่งและสามารถให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนเป็นอย่างดี ในยามทุกข์ยาก และยามเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะสังคมของอ้าวเมียนเชื่อว่าในโลกนี้มีสิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ “ผี” ที่มีทั้งผีดี และผีร้าย ผีดีก็จะช่วยปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยจากผีร้าย ทำให้มนุษย์มีความเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุข ส่วน ผีร้ายก็จะทำให้เกิดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ป่วยบ่อย ทำอะไรก็ไม่เจริญรุ่งเรือง

9. องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

9.1 องค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมและประเพณีของชนจะผูกพันกับระบบความเชื่อเรื่องภูติผีเจ้าป่าเจ้าเขาลิงคคี่ลัทธิ ซึ่งจะเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันจนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม การดำเนินชีวิตและมีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนา สภาพทางธรรมชาติก็มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมประเพณีเช่นกัน ความผูกพันระหว่างวัฒนธรรมประเพณีกับความเชื่อเรื่องผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ พฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็นชัดเจน ก็คือการกราบไหว้ การเซ่นไหว้สืบบรรพบุรุษและผีต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อแสดงความเคารพนับถือสักการะบูชา และวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่น มีดังนี้ วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมทางภาษา วัฒนธรรมการกิน ประเพณีการแต่งงาน เทศกาลปีใหม่ม้ง ประเพณีกินข้าวใหม่ และประเพณีงานศพ การดำรงชีวิตของชาวม้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีต่อการดำรงสืบทอด วัฒนธรรมบางอย่างมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคสมัยและบางอย่างเกือบจะสูญหายไป แต่ก็มี การเล้าถึงสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ให้ลูกหลานฟัง เพื่อให้ลูกหลานได้มีความตระหนัก รักวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าม้งให้เกิดการดำรงสืบทอดกันไปถึงลูกถึงหลานต่อไป ซึ่งการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าม้งนั้น ทำให้ทราบว่าชนเผ่าม้งบ้านน้ำคะ-सानก้วย ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมต้องดูความเหมาะสมของวัฒนธรรมประเพณี ไม่ใช่การปรุงแต่ง (ปราชญ์ชุมชนเผ่าม้ง, สัมภาษณ์ 2544)

องค์ความรู้วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าอิวเมี่ยน เป็นการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง และดำเนินชีวิตภายใต้กรอบวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด ถึงแม้เวลาจะล่วงเลยมาหลายร้อยปี จนทำให้ชนรุ่นหลังขาดการเรียนรู้ และการปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนไปบ้าง เนื่องจากเอกสารตำราที่หายไปกับผู้รู้ หรือปราชญ์ที่ หรือไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ อันมีปัจจัยหลาย ๆ ประการ ทั้งเรื่องการอพยพถิ่นฐาน การหวงตำราของนักปราชญ์ แต่สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลสามารถทำให้รู้ว่า วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าอิวเมี่ยนก่อกำเนิดจากความเชื่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ “ผี” และการผสมผสานกับความเชื่อของลัทธิเต๋า ที่มีการสืบทอดมายาวนาน ทำให้สิ่งที่ยึดถือและปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม และประเพณีของชนเผ่าอิวเมี่ยนที่สัมพันธ์กับอำนาจของผี เพราะเชื่อว่าชีวิตคนมีขวัญอยู่ตามร่างกาย ซึ่งมีทั้งหมดอยู่ 11 ขวัญ ฉะนั้นการดำเนินชีวิตจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นเรื่องการเลี้ยงผี การสู่ขวัญ การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมา ก็จะยึดถือปฏิบัติอย่างแน่นแฟ้น มีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใด ดังประเพณีปีใหม่ (ตรุษจีน) งานบวช การแต่งงาน การสู่ขวัญ งานศพ ประเพณีของอิวเมี่ยนที่ตรงกับจีน มีประเพณีปีใหม่ ตรงกับ วันตรุษจีน วันเซ่งเม้ง วันสารทจีน แต่ในรายละเอียดการประกอบพิธีกรรมก็จะมีความแตกต่างกัน

วัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญ มีอิทธิพลต่อชาวอิวเมี่ยนที่เห็นได้ชัด คือ วัฒนธรรมจีน ซึ่งมีการใช้เอกสารตำราที่ใช้ในการดูยามตามแบบปฏิทินจีน การดูจะมี 2 แบบ คือ

1. การนับวัน เดือน ปี โดยจะไม่มีการนับวันเป็นสัปดาห์ แต่จะนับเป็นรอบ 12 วัน จะใช้สัตว์แทนวันที่นับ และในรอบ 1 ปี จะมีเดือนทั้งหมด 12 เดือน เดือนใหญ่มี 30 วัน เดือนเล็กมี 29 วัน
2. การใช้ภายิตโบราณตามเอกสารจีน ซึ่งจะมีปรัชญาชีวิตและโหราศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน และมีตัวหนังสือจีนที่ใช้ในการถ่ายทอดภาษา บุคคลที่จะทำพิธี (หมอฟี) จะต้องรู้ภาษาจีนเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับผี หรือวิญญาณ

9.2 องค์ความรู้เรื่องการผลิตเพื่อการเกษตร

ในอดีตระบบการผลิตของชนเผ่าม้ง และชนเผ่าอิวเมี่ยน จะผูกติดกับการทำไร่แบบตัดฟันโค่นเผาเป็นระบบการจัดการของภูมิปัญญาท้องถิ่นและหลักเลี้ยงสารเคมีในการผลิต (ยศ สันตสมบัติ, 2543) ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่ได้มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การทำไร่แบบตัดฟันโค่น เป็นการทำไร่ที่ต้องย้ายที่ทุก ๆ 4-5 ปี เพราะเป็นระบบการจัดการที่ต้องการพักฟื้นสภาพดินให้มีธาตุอาหารที่เพียงพอต่อการเพาะปลูก และการปรับตัวของสภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงถือได้ว่าเป็นระบบการจัดการของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแท้ นอกจากนี้ชาวบ้านยังเล่าให้ฟังถึงความแตกต่างของการเกษตรรูปแบบเดิมกับการเกษตรรูปแบบใหม่ว่าในอดีตชาวบ้านไม่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เพราะการย้ายพื้นที่ไปอยู่ที่แห่งใหม่จะไม่มีแมลงไ้ปรบกวนและหญ้าก็ขึ้นน้อย พืชผักธัญญาหารที่ปลูกออกงามมากให้ผลผลิตที่ดี แต่ปัจจุบันรูปแบบการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไป การปลูกพืชปลูกซ้ำในพื้นที่เดิมต้องใช้สารเคมีมากในเนื่องจากแมลงรบกวนและมีวัชพืชมามาก พืชและไม้ผลที่ปลูกกันมาก และสร้างรายได้ให้กับชุมชน ได้แก่

ข้าวโพด กระหล่ำปลี และลิ้นจี่สำหรับข้าวไร่จะปลูกเพื่อดำรงชีพ นอกจากนี้มูลนิธิโครงการหลวงยังได้เข้ามาให้การสนับสนุนการปลูกพืชและไม้ผลเมืองหนาวที่สำคัญได้แก่ หอมญี่ปุ่น อาโวคาโด และมะคาเดเมีย (อุดม วงศ์ใหญ่, 2544)

ระบบการผลิตของพี่น้องชนเผ่าม้ง และชนเผ่าอ้าวเมี่ยน เนื่องจากการทำงานที่ใช้แรงงานที่หนัก ทำให้เกิดความเชื่อของการเพิ่มพลังในการทำงาน โดยเชื่อว่า การใส่ยาบ้าในน้ำดื่มทำให้มีแรงทำงาน และได้ปริมาณการทำงานที่เพิ่มขึ้นในแต่ละวัน ทำให้เกิดปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้ทั้งกลุ่มเด็กเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส ทั้งชายและหญิงติดยาบ้า บางคนติดจนไม่สามารถถอนตัวได้ แต่บางคนก็ถอนตัวได้ สาเหตุดังกล่าวทำให้พี่น้องชนเผ่าติดสารเสพติดกันเป็นจำนวนมากจนกลายเป็นเรื่องปกติสำหรับในพื้นที่ จนบางคนหันไปให้ความสนใจในการค้า เพราะเห็นว่าเป็นช่องทางในการทำรายได้ที่ดีทำเกษตรมา 10 ปี ไม่มีรถขับ ไม่มีบ้านใหม่อยู่ แต่ค้ายาบ้า 1-2 ปี ได้ทั้งบ้าน ได้ทั้งรถใหม่ป้ายแดง

9.3 องค์ความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และยาสมุนไพร

ระบบองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชนเผ่าม้งนั้น ที่ให้ความสำคัญกับการใช้แรงงานช่วยเหลือกันในการทำเกษตรนั้น จัดได้ว่าเป็นระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติและชุมชนที่มีการเกื้อกูลกัน และยังเชื่อมโยงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่คนมีระบบวิถีคิดในการจัดการให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อระบบการผลิต ซึ่งชาวบ้านก็แสวงหาองค์ความรู้โดยผสมผสานความคิดจากความรู้ด้านการผลิต และความเชื่อทางพิธีกรรมเข้าไว้ด้วยกัน เป็นการผสมผสานเพื่อก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ จนเกิดความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ดังจะกล่าวถึงพอเผ่าเลาจู (2544) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถมีความรู้ในการประกอบอาหารเพื่อเป็นยารักษาโรค และผลิตยาจากสมุนไพรในป่าบ้านน้ำเค เพื่อนำมาใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ เช่น การนำไก่อมาต้มกับสมุนไพรเพื่อใช้ในการรักษาโรคท้องร่วง พอเผ่าได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องประเภท ชนิดของสมุนไพร วิธีการผลิตและการรักษาว่าป่าบ้านน้ำเคมีสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคมมากกว่า 50 ชนิด บางชนิดก็ใช้ทั้งต้น ราก ใบและผล บางชนิดก็เลือกเฉพาะส่วน ตัวอย่าง เช่น ส่วนของรากมีสรรพคุณในการรักษามากที่สุด และสามารถเก็บไว้ได้นานนับเป็นปี สมุนไพรที่ใช้ในการรักษา ส่วนมากหาได้จากป่ารอบ ๆ หมู่บ้าน โดยชาวบ้านจะเข้าไปหาสมุนไพรในช่วงเวลาที่ว่างจากการทำการเกษตร สมุนไพรที่ถูกเลือกมาใช้ในการรักษาโรคก็จะพิจารณาตามสรรพคุณที่ตรงกับโรคแต่ละประเภท ระบบการจัดการเพื่อรักษาสมุนไพรในป่าให้ยั่งยืน ก็จะคัดเลือกสมุนไพรจะคัดเลือกเฉพาะส่วนที่ใช้ในการรักษา เช่น ส่วนที่ใช้ราก ก็จะถอนบางต้นที่มีต้นอยู่ติด ๆ กัน และเลือกต้นที่มีความสมบูรณ์ สำหรับต้นเล็ก ๆ ก็ปล่อยให้เติบโต และถ้าต้นที่แก่จัดก็จะปล่อยให้มีการขยายพันธุ์ต่อไป นอกจากพืชแล้ว ยังมีสัตว์ป่าบางชนิดที่สามารถนำมาเป็นยารักษาโรคได้ เช่น หนังกวาง ขนเม่น หนังกวาง เช่น หนังกวางสามารถนำมาใช้ในการรักษาโรคหิดหอบ การรักษาแต่ละครั้งก็จะทำพิธีกรรมทางศาสนา มีการเสกเป่าเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ

ระบบองค์ความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากร และยาสมุนไพรของชนเผ่าอัวเมียน นั้นจากการศึกษา (2552) พบว่าวิธีการจัดการไม่แตกต่างกับชนเผ่าม้งมากนัก โดยเฉพาะระบบการจัดการที่เกี่ยวข้อง หรือสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรม เพราะโดยส่วนมากแล้วชนเผ่าจะมีอาชีพทำไร่ ทั้งไร่ข้าว ข้าวโพด ทำสวนยาง สวนลิ้นจี่ สวนเงาะ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งนั้น ซึ่งสิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ การทำการเกษตรกรรมของพี่น้องชนเผ่า นั้น เนื่องจากเขตพื้นที่เป็นป่าต้นน้ำทำให้น้ำขนาดขอบเขตพื้นที่ต้องจำกัดจำนวน หรือปริมาณพื้นที่ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นกระแสเรื่องการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจทำให้พี่น้องชนเผ่าเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่มีการใช้ทรัพยากรโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ดังเช่น เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2551 เกิดเหตุการณ์ดินถล่มบนดอยภูลังกา เป็นภัยพิบัติที่ค่อนข้างจะรุนแรง ซึ่งหากชุมชนยังคงให้ความสำคัญกับรูปแบบการผลิตแบบเดิมก็จะทำให้ไม่สามารถจัดการหรือแก้ไขปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ เพราะรูปแบบวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมได้หายไปเกือบหมดแล้ว และที่สำคัญกระแสทุนนิยมได้ครอบงำความคิดของชุมชนจนฝังลึกลงลึกที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้

องค์ความรู้เรื่องของ “ยาสมุนไพร” ที่พี่น้องชนเผ่ามีความรู้เรื่องของสมุนไพร โดยเฉพาะผู้หญิงจะเก่งเรื่องยาสมุนไพรมากกว่าผู้ชาย ซึ่งในพื้นที่ ต.ผาซำน้อยมีสมุนไพรหลากหลายชนิดที่สามารถนำมารักษาผู้ป่วยได้ ยาสมุนไพรในพื้นที่สามารถหาได้ในเขตบริเวณป่าดอยภูลังกา และป่าพื้นที่ดอยผาซำสมุนไพรที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ “เงี้ยวภูหลาน” ซึ่งมีสรรพคุณหลากหลายชนิดมีด้วยถึง 80 กว่าชนิดที่ใช้ในการรักษาโรค ทั้งโรคหอบหืด ความดัน เบาหวาน ฯลฯ แต่ระบบการจัดการยังเป็นลักษณะใครดีใครได้ หากฉันไม่เอาคนอื่นก็เอาไป สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้หน่วยงานในพื้นที่พยายามสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อให้มีการช่วยกันอนุรักษ์ รักษาไว้ สืบทอด เพราะมิเช่นนั้นก็จะสูญหายไป นอกจากสมุนไพรเงี้ยวภูหลานแล้ว ยังมีสมุนไพรอีกหลายชนิดที่ชาวอัวเมียนนิยมมาใช้ในการรักษาโรค หรือเป็นยาป้องกันไม่ให้เกิดโรค ซึ่งสมุนไพรที่ใช้โดยทั่วไปและมีปลูกไว้ในบ้าน ที่พบมากที่สุดเป็นพืชที่นิยมใช้มาประกอบอาหาร โดยนำมาแกง/ต้มกับไก่ดำ เพื่อเป็นยาบำรุงกำลัง หรือ ยาที่บำรุงน้ำนมสำหรับผู้หญิงที่ให้นมบุตร สำหรับหมอสมุนไพรอัวเมียน ก็จะมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่ถ่ายทอดจากสายตระกูล และประเภทที่ไปเรียนมากับปราชญ์ หรือผู้รู้ โดยจะมีเอกสารที่เรียกว่า “เป็ยด” เป็นตำราที่ใช้ในการเรียนการสอน ปัจจุบันการสืบทอดองค์ความรู้ดังกล่าวเริ่มจะหายไปกับกาลเวลา เพราะการดำรงชีวิตยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับการรักษาด้วยแพทย์แผนไทยมากขึ้น จนทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจเรียนรู้ สืบทอดองค์ความรู้ที่ดี ซึ่งทำให้องค์ความรู้ที่มีสูญหายไปกับการตายจากไปของหมอสมุนไพร

ความรู้เรื่องสมุนไพรที่มีทั้งการสืบทอดที่ดี และการสืบทอดที่ขาดความยั่งยืน และความเชื่อที่ใช้ในการรักษาโรคของสมุนไพรบางชนิด ดังยี่ฝั่น ซึ่งในอดีตพี่น้องชนเผ่าจะใช้ฝั่นในการรักษาโรค โดยมีการปลูกกันไว้ตามหัวไร่ข้าว ข้าวโพด หรือ ปลูกเป็นสวนดอกฝั่น ทำให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ติดฝั่นกันจนยากต่อการรักษา เสียเวลาให้เลิกจากการสูบฝั่น แต่ในปัจจุบันจากความร่วมไม้ร่วมมือของหน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนทำให้ความเชื่อเรื่องของยาสมุนไพร “ฝั่น” ที่ใช้ในการรักษาโรคลดลง จึงทำให้

จำนวนผู้เสพยาฝิ่นลดลงไปด้วย ในพื้นที่ ต.ผาซำน้อย ปี 2552 จึงไม่พบว่ามีการที่ติดฝิ่นงอมแงม แต่จะมีบ้างก็เฉพาะที่เสพยาแบบใช้เป็นยาจริง ๆ ก็ไม่กี่คน ซึ่งจากการสอบถามพบว่า ในพื้นที่ยังคงมีฝิ่นที่ชาวบ้านลักลอบปลูกไว้ในป่าอยู่ แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก และพื้นที่ที่ปลูกก็อยู่ในเขตพื้นที่ป่าที่อยู่ไกลจากหมู่บ้าน ซึ่งคนภายนอกไม่สามารถที่จะเข้าถึงได้

9.4 องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม

งานด้านหัตถกรรมท้องถิ่น โดยจะประดิษฐ์ผ้าปักลายชาวเขา การจักสาน ผลิตภัณฑ์เงิน การตีมีด ผลิตภัณฑ์หอย กระดาษไหว้ผี และผลิตผ้าใยกันยง (กลุ่มสตรีบ้านน้ำเค-सानก้วย, 2544) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมมีการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจากบรรพบุรุษมา ได้แก่ ผ้าปักลายชาวเขา จักสาน และตีมีด สำหรับการผลิตเครื่องเงิน ผลิตภัณฑ์หอย กระดาษไหว้ผี และผลิตผ้าใยกันยงนั้น ชาวเมืองได้เลิกประดิษฐ์งานหัตถกรรมเหล่านี้ เพราะวัสดุอุปกรณ์หายาก ใช้ต้นทุนสูง และหาซื้อสินค้าได้ง่ายจากตลาด และราคาถูกกว่าการที่จะผลิตเอง (แกนนำชุมชนเมืองบ้านน้ำเค-सानก้วย, 2544)

องค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าปักลายชาวเขา กลุ่มสตรีชาวเมืองจะผลิตผ้าปัก ช่วงเวลาว่างจากการทำเกษตร โดยจะรับปักผ้าที่นายทุนได้นำผ้าใยกันยงมาให้ปัก และรับซื้อในราคาที่ได้กำหนดให้ตามความยาก-ง่ายของลายผ้า และขนาดของผ้า การรับปักผ้ามีรายได้เฉลี่ย 400-1,000 บาท ซึ่งทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลายผ้า และเครื่องประดับที่ใช้ในการตกแต่ง ได้แก่ เครื่องเงิน ลูกปัด ฯลฯ การผลิตผ้าปักได้ถ่ายทอดให้กับเด็กเยาวชนอย่างต่อเนื่อง (กลุ่มสตรีบ้านน้ำเค-सानก้วย, 2544) สำหรับการจักสาน และการตีมีด ก็จะผลิตไว้ใช้ในครัวเรือนมากกว่าการผลิตเพื่อเศรษฐกิจ ในชุมชนมีบุคคลที่มีความสามารถในการจักสานและการตีมีด คือ นายว่าง วาริพิทักษ์ นายเล่าเหล่า อาชาสกุล ซึ่งบุคคลทั้งสองท่านได้นำความรู้ที่มีอยู่เผยแพร่ต่ออนุชนรุ่นหลัง โดยสอนให้ลูก ๆ หลาน ๆ ที่สนใจ คุณว่าง วาริพิทักษ์ ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า องค์ความรู้ด้านการจักสานได้เรียนมาจากบรรพบุรุษ และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตนจะผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน ทั้งตะกร้าใส่ผ้า ตะกร้าใส่ของ และของใช้อื่น ๆ ที่จำเป็น สำหรับวัสดุ อุปกรณ์ก็จะหาไม้ไผ่ในชุมชน ซึ่งจะคัดเลือกไม้ที่มีความสมบูรณ์ ซึ่งดูจากผิวไม้และขนาดของไม้ที่เหมาะสมแก่การจักสาน โดยจะเอาไม้จากกอใหญ่ ๆ มาสัก 2-3 เล่ม แล้วแต่ขนาดของกอไม้ สำหรับการตีมีดนั้น คุณเล่าเหล่า อาชาสกุล จะซื้อวัสดุ-อุปกรณ์มาจากตลาด และมาประดิษฐ์เอง การประดิษฐ์ก็จะใช้ในครัวเรือน จะขายบ้างก็กรณีที่มีเพื่อนบ้านมาสั่งซื้อ ซึ่งราคาขายก็จะถูกกว่าท้องตลาดโดยคิดราคา 100-150 บาทต่อเล่ม

องค์ความรู้ด้านการผลิตเครื่องเงิน ผลิตภัณฑ์หอย กระดาษไหว้ผี และผลิตผ้าใยกันยงนั้น บุคคลที่มีความรู้ด้านเครื่องเงิน คือ นายประจักษ์ วาริพิทักษ์ ส่วนบุคคลที่มีความรู้ด้านผลิตภัณฑ์หอย กระดาษไหว้ผี และผลิตผ้าใยกันยงนั้น คือ นางอย่า พานผ่องเจริญ และกลุ่มสตรีเมืองบ้านน้ำเค-सानก้วย แต่ด้วยขาดอุปกรณ์ในการผลิต ต้นทุนการผลิตสูง และหาซื้อง่ายในท้องตลาด และราคาถูกกว่า ทำให้ชาวเมืองเลิกผลิตและไปหาซื้อของสำเร็จแล้วตามท้องตลาดในอำเภอปง และอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งอดีตวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตก็จะใช้ไม้ไผ่เพื่อผลิตหอย และกระดาษไหว้ผี สำหรับใยกันยงก็จะนำมา

ผลิตผ้าใยัญชง ซึ่งอดีตชาวบ้านน้ำเค-सानก้วยจะปลูกใยัญชงกันเอง แต่ด้วยใยัญชงเป็นพืชตระกูลเดียวกับกัญชา รัฐบาลจึงมีมาตรการห้ามปลูก อดีตการเลือกวัสดุสำหรับผลิตรูป และกระดาดไหว้ผีจะคัดสรรไม้ไผ่ที่สมบูรณ์ ซึ่งสังเกตจากผิวและขนาดของไม้ จากการใช้วัสดุจากธรรมชาติ ทำให้ชาวม้งรักและผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ โดยรู้คุณค่าและประโยชน์ที่จะหาสิ่งใดมาเหมือนและทดแทนได้ ซึ่งจะสังเกตจากการเลี้ยงผีเจ้าป่าเจ้าเขา และเลี้ยงผีขุนน้ำ ที่ช่วยให้พวกเขาดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข

องค์ความรู้ด้านหัตถกรรมของพี่น้องชนเผ่าอ้าวเมี่ยนก็ไม่แตกต่างจากพี่น้องชนเผ่าม้ง ซึ่งจะมีวิธีการผลิตที่คล้ายกัน จะมีความแตกต่างกันที่ลายของผ้าปัก และรูปแบบ วิธีการเย็บ สิ่งเหมือนกันในอดีตก็คือ การผลิตผ้าเพื่อไว้ใช้ในครอบครัว แต่ปัจจุบันการผลิตผ้าปัก จะเน้นปักเพื่อการค้าทั้งการส่งออกใน และต่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นรายได้อีกช่องทางหนึ่งที่มาช่วยเหลือ หรือแบ่งเบาภาระในครอบครัว ปัจจุบันการผลิตผ้าปัก หรือเครื่องหัตถกรรมของพี่น้องชนเผ่าได้รับการยอมรับ และเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างแพร่หลาย พี่น้องชนเผ่าม้ง และชนเผ่าอ้าวเมี่ยน ได้ผันชีวิตตนเองไปเป็นพ่อค้าแม่ค้าผ้า ซึ่งนำไปขายทั้งในตลาด อ.ปง อ.เชียงคำ อ.เมือง จ.พะเยา และตลาดในเขต จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย และที่ไกลกว่านั้นก็คือ การส่งออกไปยังต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยส่งให้กับญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐ ถือว่าเป็นการสร้างรายได้ที่ดีและคุ้มค่ากับการลงทุน (สัมภาษณ์ชาวบ้าน , 2552) งานหัตถกรรมก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้พี่น้องชนเผ่าใช้ในการส่งรับยาบ้ามาจากพี่น้องเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศลาวโดยใช้การค้าผ้าเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการลักลอบขนยาบ้าเข้ามาในประเทศไทย เพราะพื้นที่ ต.ผาช้างน้อยอยู่ติดเขตกับประเทศลาว การติดต่อสื่อสาร การใช้เส้นทางที่พี่น้องชนเผ่าจะรู้จักการใช้เส้นทางเดินเท้าได้เป็นอย่างดี และจะมีจุดพักยาบ้าในเขตพื้นที่ ต.ผาช้างน้อย อยู่หลายจุด ทั้งในเขตหมู่บ้านพี่น้องชนเผ่าม้ง และชนเผ่าอ้าวเมี่ยน (2552)

จากองค์ความรู้ด้านเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสมุนไพร และด้านหัตถกรรมท้องถิ่นนั้น แสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างคนกับธรรมชาติที่มีการเกื้อหนุนกัน และการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาตินั้น ชาวม้ง และชาวอ้าวเมี่ยน ให้ความสำคัญกับผืนป่าอันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติมาก ดังที่ เลานั่ง พานผ่องเจริญ ได้ให้แนวคิดในการรักษาป่าไว้ว่าหากไม่รักษาป่าไว้แล้วอนาคตลูกหลานจะกินอะไร ชาวม้ง และชาวอ้าวเมี่ยน จะรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ และสรรพสิ่งของระบบนิเวศไว้ตราบนานเท่านาน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะเลานั่งเท่านั้นที่ได้ให้แนวคิดนี้ ยังมีชาวบ้านอีกหลายคนที่ได้สะท้อนความคิดในการอนุรักษ์ป่าไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต (2544) และองค์ความรู้ดังกล่าวก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการถูกนำพาให้เป็นชนวนของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างตั้งใจของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชน ที่ใช้องค์ความรู้ไปเกี่ยวข้องอย่างไม่มีผลอะไร

2.10 สภาพปัญหาในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย

จากการจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่พบปัญหา คือ

1. ปัญหาเรื่องการสื่อสาร กลุ่มผู้สูงอายุและผู้หญิงที่อยู่ในช่วงอายุ 25 ปีขึ้นไป บางคนพูดภาษาไทยไม่ชัด และไม่เข้าใจภาษาไทย ทำให้ตีความหมายผิดเพี้ยนไป เป็นเหตุให้ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น
2. การคมนาคมบางหมู่บ้านอยู่ห่างจากเส้นทางหลวงหมายเลข 1148 เป็นระยะทาง 5-40 กิโลเมตร และเป็นถนนดินลูกรัง ทำให้ถนนลื่นและแฉะในฤดูฝน การเดินทางลำบาก สำหรับฤดูร้อนกับฤดูหนาวทำให้ฝุ่นมาก
3. สารเสพติด ในหมู่บ้านมีกลุ่มผู้เสพ กับผู้ค้า กลุ่มผู้เสพ พบมีจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งติดสารเสพติดประเภทฝิ่นและอีกกลุ่มหนึ่งติดยาบ้า กับกาว และมีกลุ่มผู้ค้ารายย่อยตามหมู่บ้าน
4. พื้นที่ติดชายแดน ไทย-ลาว เป็นพื้นที่ลำเลียงสินค้าประเภทสารเสพติด โดยใช้เส้นทางผ่านด่านห้วยโก๋น เขตอ.สองแคว จ.น่าน และชายแดนไทย-ลาว เขตบ้านฮวก อ.ภูซาง จ.พะเยา
5. การศึกษา การศึกษาเป็นอุปสรรคที่ทำให้คนในชุมชนไม่เท่าทันระบบคิดของกลุ่มนักการเมืองและพ่อค้าคนกลาง
6. ความรับผิดชอบต่อชุมชน/หมู่บ้าน ในสังคมชนเผ่าม้ง และชนเผ่าเย้า ยังมีกลุ่มคนจำนวนมากที่ทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงการทำงานเพื่อสังคมส่วนร่วม

บทที่ 3

การสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้กับชุมชนพี่น้องชนเผ่าม้ง กับเมี่ยน

1. สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรม		ผลงาน		ผลสรุปสำคัญของกิจกรรม
วัน เวลา	ลักษณะกิจกรรม	ปฏิบัติ	ไม่ ปฏิบัติ	
18-28 ก.พ. 52 และ 31 มี.ค. 52	กิจกรรมที่ 1 จัดประชุมให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความ ตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่า เรื่องสถานการณ์และสภาพ ปัญหา <u>ยาเสพติดกับสุขภาพ</u>	/	-	1. แกนนำ 79 คนร่วมกันสะท้อนและ คิด วิเคราะห์ สถานการณ์ปัญหาชุมชนกับยาเสพติด ในมุมมองของ สุขภาพทั้ง 4 มิติ กาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ (รายละเอียดกล่าวในสรุปรายงานการประชุม) 2. แนวทางการขับเคลื่อน การป้องกันและแก้ไขปัญหายา เสพติดด้วยฐานคิดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาภายใต้หลักการ ดำรงชีวิตที่พอเพียง ผลสรุปจากเวทีได้แนวทางดังนี้ 2.1 จัดกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว โดยให้แกนนำทั้ง 79 คน ทำการจดบันทึกเรื่องราววิถีชีวิตในครอบครัว และ นำมาพูดคุย และเล่าเรื่องราวให้กันฟังในเวทีกลุ่มย่อยของ กิจกรรม 2.2 จัดกิจกรรมด้านการทำสวนครัวใน ครอบครัว และชุมชน ให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 2.3 สร้างความมั่นคงให้กับ แกนนำ คือ การสร้างอาชีพที่มีรายได้ที่มั่นคง มีหลักการ ดำเนินชีวิตที่ดี เป็นตัวอย่างของคนในชุมชนภายใต้ เศรษฐกิจพอเพียง 2.4 ใช้ระบบฐานวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นตระกูล “แซ่” มาเป็นกลไกในการจัดการ เรื่องยาเสพติดกับสุขภาพ 2.5 มีแกนนำ (อาสาสมัครใน พื้นที่) ทำหน้าที่เชื่อมประสานงานกันระหว่างชุมชนกับ ชุมชน และระหว่างชุมชนกับโครงการ /องค์กร/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 ท่าน ซึ่งได้คัดเลือกจาก ตัวแทนชุมชนๆละ 1 ท่าน ดังรายชื่อต่อไปนี้ น.ส.รุ่ง ทิวา คุณจิระเมธา นายแก้วโพ แซ่ลี น.ส.อรชร พงศ์ มณเฑียร น.ส.สุนิสา แซ่ย่าง นายสุริยา แซ่ท้าว นาย ศรีสวัสดิ์ ศรีสมบัติ และ นายเลาซา เตรียมพยุง

11-13 มี.ค. 52	กิจกรรมที่ 2. จัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน ในพื้นที่ ประเด็น “การจัดการยาเสพติดกับสุขภาพ ด้วยฐานคิดทางวัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาภายใต้หลักการดำรงชีวิตที่พอเพียง”	/	-	1. แกนนำ 50 คน ได้รับความรู้ แนวคิด วิธีการและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่สามารถนำมาเป็นกลไกสำคัญในการจัดการยาเสพติด กับ สุขภาพ 2. แกนนำ 50 คน บันทึกเรื่องราว ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมครั้งที่ 3-8 3. แกนนำ 50 คน เล่าเรื่องราวและวิเคราะห์สถานการณ์ <u>ประสบการณ์ที่ได้รู้ ได้เห็น เข้าใจ และตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาและแนวทาง วิธีการจัดการเพื่อให้ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนน่าอยู่ให้กับเพื่อนบ้านได้รับฟัง</u>
7พ.ค. 52	กิจกรรมที่ 3 จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “สุขภาพกับยาเสพติด รู้คุณค่าภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง”	/	-	1. แกนนำ 42 คน สามารถคิด วิเคราะห์สาเหตุ ผลกระทบเรื่องสุขภาพกับยาเสพติด ที่มีส่งผลโดยรวมต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม 2. แกนนำ 42 คน ตระหนัก และเห็นคุณค่าของตนเองที่จะสร้างสังคมแห่งความดีบนฐานวัฒนธรรม และภูมิปัญญา 3. แกนนำ 42 คน นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกไว้ในกิจกรรมที่ 1,2 มาเล่าเรื่องให้เพื่อนสมาชิกฟังและวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำแผนป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา “ยาเสพติดกับสุขภาพ”
8 พ.ค. 52	กิจกรรมที่ 4 ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้คิดเป็น ทำเป็น ใน การจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ”	/	-	1. มีแผนป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาและยาเสพติดกับสุขภาพ จำนวน 9 โครงการ 7 หมู่บ้าน โดยมีผู้รับผิดชอบร่วมกัน จำนวน 26 คน แต่มีผู้รับผิดชอบหลัก 9 คน 2. ได้แกนนำขับเคลื่อนกิจกรรมตัวอย่าง 26 คน เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม “คืนคนดีสู่สังคม บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง” ตามแผนภาคปฏิบัติการกิจกรรมที่ 7
11-13 มี.ย. 52	กิจกรรมที่ 5 จัดค่าย “แกนนำรุ่นใหม่ รู้รักสุขภาพ รักชุมชน รักวัฒนธรรม ห่วงไกลยาเสพติด”	/	-	1. เยาวชน 35 คน มีความเข้าใจ ตระหนัก และหนุนเสริมให้กำลังใจ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันอย่างมีเหตุมีผล 2. เยาวชน 35 คน สามารถคิด วิเคราะห์สถานการณ์ สภาพปัญหา ยาเสพติดกับสุขภาพด้วยหลักการวัฒนธรรมชุมชน และการดำรงชีวิตที่พอเพียง โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเกษตรกรรมธรรมชาติ 3. เยาวชน 35 คน มีข้อมูลเป็นเครื่องมือ ในการวางแผนงาน

				ขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชน “เยาวชนรักสุขภาพ รักวัฒนธรรม ห่วงไกลยาเสพติด” 4. มีกลุ่มเยาวชนจำนวน 6 คน เป็นบุคคลตัวอย่าง ขับเคลื่อนกิจกรรม “คืนคนดีสู่สังคม บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง” (เยาวชนตัวอย่าง ดูจากคนที่สนใจ ตั้งใจร่วมกิจกรรม และมีจิตอาสา/จิตสาธารณะ)
5พ.ค. - 30 พ.ย. 52 (7 เดือน)	กิจกรรมที่ 6 เยาวชนรักสุขภาพ รักวัฒนธรรม ห่วงไกลยาเสพติด หมายเหตุ : การดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามวิถีชีวิต ซึ่งจุดนี้ในช่วง 2-3 เดือนแรกเน้นการฝึกกระบวนการเรียนรู้ และการรวบรวมข้อมูล	/		1. ฝึกกระบวนการเรียนรู้ให้กับแกนนำเยาวชน จำนวน 35 คน ให้มีภาวะความเป็นผู้นำสามารถนำเอาความรู้ที่ได้มาดำเนินกิจกรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่ในชุมชน 2. รวบรวมข้อมูล เรื่อง การละเล่นแบบดั้งเดิมของชนเผ่าม้ง และเมี่ยน เพื่อห่างไกลยาเสพติด
20 พ.ค. -ธ.ค.52 และ ม.ค. - มิ.ย.53	กิจกรรมที่ 7 สร้างแกนนำขับเคลื่อน “คืนคนดีสู่สังคม บนฐานวัฒนธรรมสังคมเศรษฐกิจพอเพียง ห่วงไกลยาเสพติด	/		1. บุคคลตัวอย่าง 20 คน สามารถ ดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และความถนัดของตนเอง 2. มีพื้นที่รูปธรรมบุคคลตัวอย่าง 3 พื้นที่ 3. แกนนำสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง และครอบครัว ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้ดำรงอยู่ในชุมชนได้โดยที่คำนึงเรื่องยาเสพติดกับสุขภาพเป็นสำคัญ
15 พ.ค 52	กิจกรรมที่ 8 จัดเวทีประเมินผล และสรุปบทเรียนครั้งที่ 1 (กิจกรรมที่ 1-4)	/		1. แกนนำนำข้อมูลจากการเรียนรู้และปฏิบัติจริงมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อนำไปจัดการแก้ไขปัญหาเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพได้ในระดับครอบครัว และชุมชน” 2. รู้ปัญหา อุปสรรค และจุดอ่อน จุดแข็งของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื่องสุขภาพกับยาเสพติด
25 – 30 มิ.ย. 53	กิจกรรมที่ 8 จัดเวทีประเมินผล และสรุปบทเรียนครั้งที่ 2 (กิจกรรมที่ 5-7)	/		3. มีแกนนำตัวอย่าง 26 คน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกับสุขภาพ 4. มีแนวทางในการขับเคลื่อนงานด้านยาเสพติด โดยมีองค์กร “ศูนย์บ้านร่มเย็นภูลังกา จ.พะเยา” เป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ด้านยาเสพติด ที่ได้ นำสิ่งที่ได้รับจากโครงการไปปรับและประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อไป

2. ประเมินสถานการณ์การดำเนินงาน

(/) เป็นไปตามแผนการปฏิบัติงานที่วางไว้

1. กิจกรรมที่ 1 การนำเสนอสื่อ เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้นำเสนอจัดซื้อ จึงได้เลื่อนการนำเสนอไว้ในช่วงการจัดประชุมเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์จากการทัศนศึกษาดูงาน
2. กิจกรรมที่ 2 ผลสรุปข้อที่ 3 แคนน่าได้เล่าเรื่องจากประสบการณ์ให้กับเพื่อนบ้านได้ แต่เป็นลักษณะการเล่าเรื่องแบบยังไม่เป็นทางการ ซึ่งจะจัดกิจกรรมประชุมถ่ายทอดประสบการณ์อย่างเป็นทางการภายในเดือน เม.ย.52
3. ช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ใกล้เข้าสู่ถึงฤดูฝน และฤดูกาลเพาะปลูก หากจะดำเนินกิจกรรมในช่วงเดือนมิถุนายนเป็นต้นไปก็จะเป็นไปอย่างล่าช้า
4. กิจกรรมที่ 4 ,6 และ 7 สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ในช่วงเดือนพฤษภาคม เพราะเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและปฏิบัติการในพื้นที่ ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เน้นกลุ่มเป้าหมายจำนวนน้อย และทำให้เห็นเป็นรูปธรรมจริงในพื้นที่
5. โดยเฉพาะกิจกรรมที่ 7 ได้จัดให้มีการฝึกอบรมทั้งหมด 3 ชุด โดยชุดแรกเริ่มฝึกตั้งแต่ ช่วงต้นเดือนมิถุนายน และให้เสร็จสิ้นภายใน กรกฎาคม 52 เพราะหลังจากฝึกอบรมเสร็จแล้วจะสามารถนำมาประยุกต์หรือปรับใช้ในพื้นที่ได้ให้เหมาะสมกับช่วงฤดูกาลเพาะปลูก (ตั้งแต่ช่วงเดือนมิถุนายน จนถึงเดือนตุลาคม 2552 จะเป็นช่วงที่โครงการต้องติดตามการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ เพราะกิจกรรมเน้นหนักการสร้างคน และพื้นที่รูปธรรมที่ชัดเจน)
6. ต้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ 4 , 6 และ 7 อย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดและดำเนินกิจกรรมไปพร้อม ๆ กัน เพราะเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงและบูรณาการทำงานร่วมกัน
7. กิจกรรมที่ 5 ได้เลื่อนการจัดกิจกรรมมาเดือนมิถุนายน เพราะผู้ประสานงานคลอดบุตรไม่สามารถดำเนินกิจกรรมไว้ตามแผนที่วางไว้
8. กิจกรรมที่ 5 (งานค่ายฯ) มีการปรับรูปแบบการจัดกิจกรรมให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน โดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องของงานเกษตรกรรมธรรมชาติ อันเป็นอาชีพหลักของพี่น้องชนเผ่า

3. ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

กิจกรรม	ประเด็นปัญหา/อุปสรรค	แนวทางการแก้ไข
กิจกรรมที่ 1 จัดประชุมให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์และสภาพปัญหาเสียดคล้องกับสุขภาพ	1. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนแบ่งเป็นลักษณะห้อมบ้าน เช่น บ้านห้วยกอก หมู่ 2 มี 5 ห้อมบ้านได้แก่ บ้านห้วยกอก บ้านสนามเหนือ บ้านสนามใต้ บ้านห้วยเอียน และบ้านน้ำปุก ทำให้มีปัญหาเรื่องการสื่อสาร และการเดินทางต้องใช้เวลามากบ้านแต่ละห้อม ๆ มีพื้นที่	1. ใช้กลไกของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม โดยไม่กำหนด หรือสร้างเงื่อนไขไปผูกมัด เช่น การนัดประชุม ก็ให้เวลาวันตลอดทั้งวัน รวมเดินทาง ระยะเวลาใช้ความพร้อมเป็นหลัก แต่ก็ได้กำหนดเป็นภาพกว้าง ๆ เช่น เริ่มประชุมไม่เกิน 10.00 น. 2. การโทรศัพท์ประสานงานจะต้องเช็คกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ เพราะบางจุดใน

	ห่างไกลกันเป็นระยะทางโดยประมาณ 5-40 กม.	พื้นที่ไม่มีสัญญาณ หรือ แคนนำไปทำงานที่ไว้แล้วไม่ได้พกโทรศัพท์ไว้ติดตัว 3. ให้แคนนำช่วยประสานระหว่างกัน และประสานกับทางโครงการ เพื่อเช็คสถานการณ์ชุมชนอย่างต่อเนื่อง
	2. มีความแตกต่างเรื่องวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องจาก กลุ่มเป่ามี 2 คนเผ่า คือ เผ่าเมี่ยน และเผ่าม้ง	1. ทำความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน เรียนรู้เขาให้มาก ๆ บางกรณี โครงการต้องเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม แต่บางกิจกรรมต้องใช้กลไกของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกัน 2. สร้างมิติความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความสนิทสนมไว้ใจ และศรัทธาซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำได้ในสิ่งที่ต้องการ โดยเฉพาะเรื่องข้อมูล
	3. ชุมชนเป่าหมาย 7 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ที่อดีต ปี 2546-2549 เป็นพื้นที่เสี่ยงทั้งในเรื่องของการเสพติด การค้า และเส้นทางการขนส่ง/ลำเลียงสินค้า ซึ่งปัจจุบันยังไม่สามารถตอบได้อย่างมั่นใจว่ากลุ่มผู้เสพติด และเส้นทางการขนส่งในพื้นที่จะลดลง หรือ ไม่มี	1. การตั้งประเด็นคำถามในช่วงแรกของการทำกิจกรรมต้องใช้คำถามที่เข้าใจง่าย เป็นคำถามที่ไม่เจาะลึกหรือลงรายละเอียดเรื่องยาเสพติด 2. ประเด็นคำถามมุ่งในเรื่องของความสนใจในเรื่องของสุขภาพองค์รวม ในมุมมอง 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั่วไป รวมถึงการถามไถ่สารทุกข์เพื่อแสดงความห่วงใยแบบพอเหมาะพอควร
	4. กลุ่มเป่าหมายในกลุ่มของผู้ใหญ่ส่วนใหญ่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้	1. ให้กลุ่มเป่าหมายในส่วนของกลุ่มเยาวชนมีการกระตุ้น โดยการชักชวนพูดคุยเป็นภาษาถิ่น เพื่อให้เกิดการอยากจะเรียนรู้ร่วมกัน และการเล่าเรื่องราวของตนเองและในชุมชน 2. ให้กลุ่มเยาวชนช่วยเป็นในการจดบันทึกเรื่องราว ซึ่งต้องใช้เวลาในการบันทึกเรื่องราวที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน
	5. การใช้สื่อ เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้นำเสนอซับซ้อน	1. เลื่อนการใช้สื่อไว้ในการจัดเวทีประชุมเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์จากการทัศนศึกษาดูงาน
กิจกรรมที่ 2. จัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานประเด็น “การจัดการยาเสพติดกับ	1. ช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมตรงกับฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวโพดทำให้กลุ่มเป่าหมายบางหมู่บ้าน เข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าที่กำหนด	ให้โควต้าหมู่บ้านอื่นเพื่อเพิ่มจำนวนแทน

สุขภาพด้วยฐานคิดทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาภายใต้หลักการดำรงชีวิตที่พอเพียง”	เพราะชาวบ้านเร่งรีบกับการเอามือเอาแรงกัน 2. ผู้ประสานงาน (อาสาสมัครในพื้นที่) บางพื้นที่ยังมีบุคลิกขี้อายขาดความเชื่อมั่นในการประสานงาน ต้องใช้เวลาในการสร้างความเชื่อมั่น	1. ใช้กระบวนการเรียนรู้ในหลักการของ ECT ทั้ง 9 ข้อเพื่อให้อาสาสมัครเกิดความมั่นใจ และมีความกระตือรือร้นอยู่ตลอด โดยใช้วิธีการการพูดคุยทางโทรศัพท์และการพบปะในชุมชน <u>หลักการ ECT 9 ข้อมีดังต่อไปนี้</u> 1.) เร่งเร้าความสนใจ (Gain Attention) 2.) บอกวัตถุประสงค์ (Specify Objective) 3.) ทบทวนความรู้เดิม (Activate Prior Knowledge) 4.) นำเสนอเนื้อหาใหม่ (Present New Information) 5.) ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning) 6.) กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน (Elicit Response) 7.) ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Provide Feedback) 8.) ทดสอบความรู้ใหม่ (Assess Performance) 9.) สรุปและนำไปใช้ (Review and Transfer) 2. ประสานกับทางศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) ต.ผาซำน้อย เพื่อเป็นภาคีร่วมในการจัดกิจกรรมโดยให้เสริมอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตขั้นพื้นฐานซึ่งยึดหลักการของการจัดการองค์ความรู้ และหลักการเรียนรู้ทั้ง 9 ข้อ ของ ECT
กิจกรรมที่ 3 จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “สุขภาพกับยาเสพติด รู้คุณค่าภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง” กิจกรรมที่ 4 ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้คิดเป็น ทำเป็น ในการจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ”	1. การจัดกิจกรรมวางกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วม จำนวน 49 คน แต่มีจำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 42 คน เนื่องจาก 1.1 ฝนตกหนักทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่สามารถเข้าร่วมได้ 1.2 การประสานงานเรื่องวันที่ไม่ชัดเจน 2. เร่งเวลาในการจัดกิจกรรมเนื่องจากเข้าช่วงฤดูฝน และฤดูกาลเพาะปลูก	1. ให้โควต้าบ้านสิบสองพัฒนาเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่กำหนดไว้ 2. กำหนดจัดกิจกรรมติดต่อกัน 2 วัน เพราะจะได้ไม่ไปรบกวนเวลาทำงานของกลุ่มเป้าหมายเนื่องจากเป็นช่วงฤดูฝนการคมนาคมก็ลำบาก และเป็นช่วงฤดูแห่งการเพาะปลูก

กิจกรรมที่ 5 จัดค่าย “ แกนนำรุ่นใหม่ รู้รักสุขภาพ รักชุมชน รักวัฒนธรรม ห่างไกลยาเสพติด”	1. ผู้ประสานงาน /ผู้รับผิดชอบ โครงการฯ ตั้งครรภ์ กำหนดตลอด ก.พ. 53 ทำให้การดำเนินกิจกรรม ล่าช้ามาตั้งแต่ เดือน ต.ค.52 เป็นต้น มา	1. เลื่อนการจัดกิจกรรม จากระยะเวลาดั้งเดิม โครงการ เดือน มกราคม 53 เป็น เดือน กรกฎาคม 53
กิจกรรมที่ 6 เยาวชนรัก สุขภาพ รักวัฒนธรรม ห่างไกลยาเสพติด	1. การทำงานต้องใช้ความอดทนสูง และต้องใช้จิตวิทยาเชิงลึก เข้าถึงใจ กลุ่มเป้าหมาย เพราะเรื่อง “ยาเสพติด” เป็นเรื่องที่ต้องมีความระมัดระวังใน การทำงานทั้งในเรื่องของการสื่อสาร เครื่องมือการทำงาน รูปแบบ วิธีการ	1. ใช้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ต.ผาซำน้อย วัฒนธรรมประเพณี การละเล่นแบบดั้งเดิมของ ชนเผ่าม้ง และเมี่ยน เป็นเครื่องมือการทำงาน เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
กิจกรรมที่ 7 สร้างแกนนำ ขับเคลื่อน “คืนคนดีสู่สังคม บนฐานวัฒนธรรมสังคม เศรษฐกิจพอเพียง ห่างไกล ยาเสพติด	3.แกนนำที่ประสานไว้เบื้องต้นเปลี่ยน ใจไม่เข้าร่วมอบรม	1. หาแกนนำใหม่ และให้ความสำคัญกับ “คน” เป็น หลัก จากเดิมเน้น “พื้นที่”
กิจกรรมที่ 8 จัดเวที ประเมินผลและสรุป บทเรียนครั้งที่ 1 (กิจกรรมที่ 1-4)	1.กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมจำนวน 23 คน เพราะเป็นช่วงฤดูกาลเพาะปลูก และ การเก็บเกี่ยว	1.กลุ่มผู้นำ และแกนนำจัดช่วงบ่าย โดยใช้รูปแบบ สภาาแฟ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 10 คน 2.กลุ่มเยาวชนจัดเวทีตอนเย็น ตั้งแต่เวลา 15.00- 21.30 น. เพราะตอนกลางวันกลุ่มเป้าหมายไปเก็บ เกี่ยวและไปทำไร่ เพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตร
กิจกรรมที่ 8 จัดเวที ประเมินผลและสรุป บทเรียนครั้งที่ 2	1.กลุ่มเป้าหมายเวลาไม่ค่อยตรงกัน กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมเป็น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคีร่วม 2.แกนนำชุมชนส่วนใหญ่ติดงานปลูก ข้าวไร่ กับ ข้าวโพด	1. แบ่งการจัดเวลาเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มองค์กรภา คีสว นักวิชาการ จัดกิจกรรม 1 ครั้ง 2. กลุ่มเป้าหมายชุมชนใช้วิธีการจัดเวทีในหมู่บ้าน เพื่อประเมินผลกิจกรรม โดยใช้เวลาช่วงเย็น-ค่ำ

บทที่ 4

สถานการณ์ปัญหายาเสพติด และ องค์ความรู้ชุมชนกับการจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1.สถานการณ์ปัญหาเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ”

กิจกรรมจัดประชุมเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วม จำนวน 79 คน โดยแยกเป็น ชาย 46 คน หญิง 30 คน และ ผู้นำทางการ 4 คน แกนนำ 75 คน (รายละเอียดแนบท้ายภาคผนวกสรุปผลการจัดกิจกรรม)

จากสถานการณ์ปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมเรื่องยาเสพติดกับสุขภาพทั้ง 7 หมู่บ้าน มีสถานการณ์ที่คล้าย ๆ กัน มีกลุ่มผู้ติดยาเสพติดประเภทยาบ้ามีน้อยลงจากปี พ.ศ. 2548 สำหรับฝิ่นพบในผู้สูงอายุ แต่ก็มีจำนวนไม่มาก สิ่งเสพติดที่เป็นค่านิยมสำหรับคนในชุมชนได้แก่ เหล้า และบุหรี่ ซึ่งเหล้าเป็นเหล้าข้าวโพดที่ชุมชนดื่มเอง และมีจำหน่ายโดยทั่วไป และที่สำคัญพบว่ากลุ่มเยาวชนกำลังมีวุ่นวายตามถนนการเสพยาบ้าเพราะหาซื้อได้ยากและมีราคาสูง

จากการพูดคุยสนทนากลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ของแกนนำ (2552) พบว่า กลุ่มผู้เสพยาบ้ามีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจะสูบฝิ่น กลุ่มผู้ใหญ่ พบเห็นได้น้อยส่วนใหญ่คือใช้ยาเสพติดประเภทเหล้า บุหรี่ และกลุ่มวัยรุ่น หรือเยาวชน ส่วนใหญ่จะพบว่าเสพยาบ้า และดมกาว ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่คือ ความอยากรู้อยากลอง และถูกเพื่อนชักชวน แต่สำหรับกรณีผู้สูงอายุที่สูบฝิ่นเป็นเพราะสูบเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ อดีตไม่มีหมอมารักษาใช้จึงใช้ฝิ่นในการรักษา แต่ผู้สูงอายุบางรายใช้ฝิ่นเกินปริมาณความจำเป็นจึงทำให้ติดฝิ่นในที่สุด หากจะมองสุขภาพมุมมองทั้ง 4 มิติที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดพบว่า

1. สุขภาพกาย จะมีร่างกายที่อ่อนเพลีย เฉื่อยชา ไม่มีแรงทำงานหากไม่ได้เสพ รูปร่างผอมโซ พฤติกรรมก้าวร้าว ปากซีด แห้ง แตก ตัวเหลือง และดูไม่แข็งแรง แต่งกายไม่สุภาพ ชอบสูบบุหรี่ตามรอยตัว

2. ด้านจิตใจ มีอารมณ์หงุดหงิด จิตใจไม่ปกติ กระวนกระวายใจ มองโลกในแง่ร้าย เอาแต่ใจตนเอง ขี้เกียจ นอนตื่นสาย ไม่สนใจคนอื่น ชอบเก็บตัว ชอบคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสพติดเหมือนกัน ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว คือ ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน ชอบเที่ยวในยามวิกาล

3. ด้านจิตวิญญาณ ขาดความเคารพยำเกรง ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

4. ด้านสังคม ในชุมชนจะพบคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด 2 ประเภท คือ คนเสพ กับผู้ค้า สำหรับคนเสพจะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับใครนอกจากเพื่อน ๆ กลุ่มเดียวกัน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมน้อยลง ไม่ค่อยสนใจกิจกรรมของชุมชน สำหรับผู้ค้า จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน ช่วยเหลือ

กิจกรรมเป็นอย่างดี รู้จักที่จะแสดงคุณค่าของตนเองเวลามีกิจกรรมสำคัญในชุมชน แสดงความเป็นมิตรกับเพื่อนบ้านได้ดี

การเข้าร่วมกิจกรรม “มหกรรมภาคประชาชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดพะเยา” ณ ที่ว่าการอำเภอจุน จังหวัดพะเยา เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการเรียนรู้ และการกระตุ้นต่อมความอยากให้กับชุมชน ตามหลักการเรียนรู้ของ ect โดยเฉพาะ ในเรื่องของเร่งรัดความสนใจ การนำเสนอเนื้อหาใหม่ การชี้แนะแนวทางการ กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน ทดสอบความรู้ใหม่ และการสรุปและนำไปใช้ ซึ่งจากการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า สิ่งที่ได้รู้ได้เห็นเป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องที่ใกล้ตัว สอดคล้องกับเรื่องที่ได้ไปศึกษาดูงาน ที่ จ.เพชรบูรณ์ สิ่งที่ได้เรียนรู้จะมีการนำไปพูดคุยกัน และหาแนวทางร่วมกันในการขับเคลื่อนกิจกรรม

2.ผลกระทบเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ”

กลุ่มเยาวชน และแกนนำในชุมชนมีความรู้ และความเข้าใจเรื่องของยาเสพติดได้เป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้จากการสะท้อนบทเรียนในช่วงของการแบ่งกลุ่มย่อย พบว่าสาเหตุของผู้ที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นเพราะความอยากรู้อยากลอง และทำตามเพื่อน สิ่งที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายได้สะท้อนผลกระทบของยาเสพติดกับสุขภาพทั้ง 4 มิติ โดยมองเริ่มต้นที่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสุขภาพ

- 1) ต่อสุขภาพตนเอง คือ มีร่างกายทรุดโทรม เฉื่อยชา เกียจคร้าน จิตใจไม่ปกติทำให้กังวล ฟุ้งซ่าน วิตกกังวล ไม่สนใจดูแลสุขภาพตนเอง
- 2) ต่อสุขภาพครอบครัว คือ ทำให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องเดือดร้อน กังวลใจ วิตก เพิ่มภาระให้กับครอบครัว ครอบครัวอยู่ไม่เป็นสุข ไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว
- 3) ต่อชุมชน คือ ไม่สนใจกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน สร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชน ลักเล็กขโมยน้อย ไม่เคารพกฎกติกา ระเบียบชุมชน
- 4) ต่อสังคม / ประเทศชาติ คือ เป็นที่รังเกียจของสังคม สร้างความเดือดร้อน เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การฉ้อโกง การจี้ปล้น เป็นภาระให้สังคม

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพในมุมมองทั้ง 4 มิติ คือ ด้าน กาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ จากการร่วมกิจกรรมกับแกนนำ กลุ่มเยาวชน ทำให้เห็นมิติของการนำไปสู่การร่วมกันป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันภายในชุมชน โดยเริ่มจากตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีฐานคิดจากการมองเรื่องของ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่จะนำไปสู่การป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนต่อไป

3.องค์ความรู้ชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3.1 องค์ความรู้ “เกษตรธรรมชาติ” ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด

จากกระบวนการเรียนรู้ของโครงการโดยใช้หลักการจัดการองค์ความรู้ มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมควบคู่กับการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน ทำให้เห็นการจัดทำแผนโครงการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่จริง และเห็นผลเป็นรูปธรรม ซึ่ง คุณเกรียงศักดิ์ เกตุทอง และ คุณอัฐมานันท์ ชันโท (2552) ได้ให้ข้อมูลสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม มีการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง แต่ด้วยกระแสการพัฒนาที่ต้องก้าวให้ตามทันระบบทุนนิยม ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมชนเผ่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงวิถีการผลิตเรื่องระบบการเกษตรที่เป็นเกษตรแบบเกื้อกูล แต่ปัจจุบันเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกระบบการเกษตรจึงเป็นเกษตรเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นข้อคิด หรือมุมมองที่ต้องการให้กลุ่มเป้าหมายได้นำมาเป็นหลักคิดในการปฏิบัติจัดทำแผนโครงการ โดยเน้นให้เป็นโครงการที่ทำได้จริงเหมาะสมกับพื้นที่ ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ซึ่งเป็นการใช้งบประมาณที่พอเหมาะพอดี และสามารถขยายผลต่อไปในอนาคตได้ ซึ่งผลของการจัดทำโครงการไม่ได้หวังในเรื่องของตัวเม็ดเงิน แต่สิ่งที่คาดหวังเป็นกำไร คือ การเกื้อกูล ความเอื้ออาทร การแบ่งปัน และการดูแลซึ่งกันและกันของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งจะเป็นการช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกับสุขภาพให้กับประเทศชาติต่อไป

การจัดทำแผนที่คำนึงถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้กับสถานการณ์ของพื้นที่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ก็คือรูปแบบการทำเกษตรแบบพอเพียงมาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม ในการจัดการได้เสนอให้มีผู้รับผิดชอบหลัก 2 คน เพื่อจัดการดูแลเรื่องวัสดุ-อุปกรณ์ที่จะใช้ในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ นายวันชัย เจริญพยุ่ง กับนาย ประวิทย์ แซ่หาง ซึ่งโครงการที่เสนอเป็นกิจกรรมป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด มี 9 กิจกรรม ดังตารางต่อไปนี้

ชื่อโครงการ	สถานที่ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ
1. โครงการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง	บ้านสิบสองพัฒนา (กลุ่มเยาวชน)	นายทวี เจริญพยุ่ง
2. โครงการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์	บ้านปางพริก	น.ส.รุ่งทิศา
3. โครงการเลี้ยงกบ	บ้านห้วยเอี่ยน	น.ส.สุมิตา แซ่ย่าง
4. โครงการปลูกพืชผักสวนครัวต้นแบบ	บ้านปางคำเหนือ	นายจะแห่ย์ มาเยอะ
5. โครงการเลี้ยงไก่ดำ	บ้านปางคำใต้	นายอุ่งใจ แซ่จ้าว
6. โครงการเลี้ยงปลาในบ่อ	บ้านปางมะโอ	นายรัฐพล แซ่ฟ่าน
7. โครงการเกษตรผสมผสานในไร่	บ้านห้วยกอก	นายณรงค์ฤทธิ์ อัสวาทองคำ
8. โครงการเลี้ยงปลาในไร่	บ้านสิบสองพัฒนา (แกนนำ)	นายเลาซ้าง เจริญพยุ่ง
9. โครงการเกษตรพื้นบ้านเพื่อชีวิตที่ดี	บ้านปางคำเหนือ	นายว่าง วาริพิทักษ์

พัฒนาการของการทำเกษตรแบบพอเพียงมีโจทย์ที่ศึกษาเรื่องของการทำเกษตรเพื่อสนับสนุนให้แกนนำมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ไม่ใช่เวลาว่างไปยุ่งกับยาเสพติด หรือเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวแทนคำตอบของคำว่า “รายได้ที่ไม่เพียงพอ ต้องทำอาชีพขายยาบ้า” ซึ่งอาจไม่ใช่แนวทางการแก้ไขปัญหาก็หลุดพ้นจากวงจร แต่ก็เป็นการช่วยสร้างเสริมอีกหนึ่งแนวทาง สิ่งสำคัญของบันไดที่จะก้าวข้ามให้หลุดพ้น หากมองเรื่องของการเกษตรเป็นสำคัญ โดยการชวนกันมาทำ **เกษตรแบบธรรมชาติ** ที่สามารถตอบสนองทั้งในเรื่องของการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว เพื่อเป็นรายได้เสริม หรือสามารถสร้างรายได้หลักได้เป็นอย่างดี การทำ **“เกษตรธรรมชาติ”** เป็นรูปแบบของการทำงานที่ละเอียดอ่อน ใช้จิต สมาธิในการทำงานพอสมควร สมองคือกลไก สำคัญในการทำงาน ซึ่งพี่น้องชนเผ่าม้ง และเมี่ยน ต.ผาช้างน้อยมีรูปแบบการทำเกษตรคือ **“เกษตรเชิงเดี่ยว”** ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญหนึ่งของการติดยาบ้า โดยการผสมในน้ำคั้น เพื่อให้มีแรงในการทำงาน นอกจากนี้การทำเกษตรเชิงเดี่ยวจะทำงานเฉพาะช่วงฤดูกาล เรื่อง **“เวลา”** จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ใช้เวลากันในทางที่ไม่สร้างสรรค์ หรือก็เข้าไปทำงานใน **สังคมเมือง** และก็อยู่ในสิ่งแวดล้อมของวงจร **“ยาเสพติด”** ฉะนั้นในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน จึงให้ความสำคัญกับเรื่องการทำเกษตรธรรมชาติ เพราะสอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตชนเผ่า และเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการดำเนินกิจกรรมป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด

“เกษตรกรรมธรรมชาติ” โดยหลักการ ของ ฮาน คิว โซ คือ 1.) การเข้าใจบทบาทของสิ่งมีชีวิตและทำงานร่วมกับธรรมชาติ 2.) รู้จักใช้สิ่งที่มีอยู่รอบๆ ตัวให้เป็นประโยชน์ 3.) ให้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต 4.) เชื่อในพลังของธรรมชาติ และมุ่งเน้นการผลิตโดยคำนึงถึงคุณภาพ 5.) ปลดปล่อยสิ่งมีชีวิตต่างๆ ช่วยเหลือกันเอง และช่วยเหลือตัวเองก่อน (เกษตรธรรมชาติประยุกต์ รศ.ดร.อานัฐ ดันโซ ศูนย์ข้อมูลเกษตรธรรมชาติแม่โจ้, 2550) ตามหลักการที่กล่าวมาทั้ง 5 ข้อ จะเห็นว่าเป็นการทำงานที่ละเอียดอ่อนพอสมควร ใช้สมองทำงานมากกว่าการใช้แรงงาน การใช้เวลาค่อนข้างมากคือ อยู่กับงานได้ตลอด งานไม่เหนื่อยทำได้ตลอดเวลา และที่สำคัญนอกจากจะเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแล้ว ยังเอื้อต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม ซึ่งจะแตกต่างกับการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ทำงานเป็นเส้นตรง ทำงานให้แล้วเสร็จภายในช่วงเวลาหนึ่ง และอาศัยแรงงานจำนวนมาก

3.2 องค์ความรู้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

วัฒนธรรม คือ วิธีการดำเนินชีวิต (The way of life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีหรือรวมถึงการแสดงความสุขทางใจ หลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา **ภูมิปัญญา** ก็คือ ความรู้ของชุมชน ของชาวบ้านแต่ละภูมิภาคนั้น ๆ ซึ่งอาจมีความเหมือน หรือความต่างกันตามวัฒนธรรมชุมชน

การสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มพี่น้องชนเผ่าม้ง และเมี่ยน ต.ผาช้างน้อย ก็เป็นอีกหนึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ให้คุณค่ากับฐานองค์ความรู้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชนเผ่า ในการป้องกันและ

แก้ไขปัญหายาเสพติด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่าง หรือ ที่เกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตของชุมชนเป็นหลัก ทั้งในเรื่องของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เอื้อต่อฐานการผลิตเรื่อง การทำเกษตรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางสังคม ที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ดีที่ควรค่าแก่การสืบทอดหรืออนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมา ก็ได้ถูกนำมาประยุกต์ ปรับให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ต้องการให้ผู้ที่ติดยาเสพติด หรือ ผู้ผ่านการบำบัดเรื่องยาเสพติด พร้อมครอบครัว ไม่ตกอยู่ในพะวง ความมืดของวงจรกลุ่มยา โดยใช้เวลาที่ว่าง หรือเวลาทำงานให้เกิดประโยชน์ที่สร้างสรรค์ให้เอื้อต่อคน ชุมชน และท้องถิ่นของตนเอง

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอันเป็นทุนทรัพย์ที่มีพลังยิ่งของชุมชน ถึงแม้ว่าการถูกนำไปใช้ยังให้ความสำคัญกันน้อย หรือมองข้ามสิ่งดี ๆ ไป แต่บทบาทที่สำคัญของวัฒนธรรมก็คือ หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ที่ปฏิเสธไม่ได้ ความสำคัญของวัฒนธรรมที่สำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มผู้ติดยาเสพติด กับกลุ่มผู้ผ่านการบำบัดด้านยาเสพติด ควรเน้นในหลักการเบื้องต้น 6 ประการ ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared idea) ค่านิยมทางสังคมจะเป็นตัวกำหนดมาตรฐานพฤติกรรมของคน ในวัฒนธรรมเดียวกันทำให้พฤติกรรมมีความสอดคล้องต้องกัน การกำหนดมาตรฐานพฤติกรรมของคนในวัฒนธรรมชนเผ่าม้งกับเมี่ยน ก็ถูกกำหนดที่คล้ายกัน เพราะมีวัฒนธรรมที่เหมือนกัน โดยใช้เรื่องของเกษตรกรรมธรรมชาติ และการศึกษาประเพณีชนเผ่าเป็นกิจกรรมหลักที่สามารถเป็นแรงผลักดันให้เกิดความคิดร่วมกันในการที่จะหนุนเสริม ต่อเติมกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในวิถีชีวิตของพี่น้องชนเผ่าม้งกับเมี่ยน ต.ผาช้างน้อย มีอาชีพหลักเรื่อง การเกษตรเชิงเดี่ยว ซึ่งในความเป็นจริงของวัฒนธรรมการประกอบอาชีพดั้งเดิม คือ การทำเกษตรที่เอื้อต่อคน ชุมชน สุขภาพกับสิ่งแวดล้อม คนได้อยู่ร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดกันสม่ำเสมอ

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ทีละเล็กละน้อย (Learned) วัฒนธรรมเปรียบเสมือน “มรดกทางวัฒนธรรม” ได้รับถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม หรือกระบวนการเรียนรู้ ทางวัฒนธรรม (Enculturation) ตั้งแต่การถ่ายทอดในครอบครัว ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก จนมาถึงการถ่ายทอดในชุมชน กรณีปราชญ์ชุมชนที่เก่ง หรือชำนาญเรื่องสมุนไพร เรื่องเล่านิทานพื้นบ้าน คนตรีชนเผ่า ก็จะมีกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดร่วมกันเพื่อเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมที่ถูกกำหนดได้เห็นคุณค่าของเวลาที่ถูกนำมาใช้ในทางที่สร้างสรรค์แทนการใช้เวลาว่างไปใช้มั่วสุมสุบยา ดมกาวกันซึ่งทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ผิด ๆ ทำลายสุขภาพทั้งกาย และใจ

3. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา (Wisdom) วัฒนธรรมมีหน้าที่สนองต่อความต้องการของมนุษย์เช่นสอนให้ มนุษย์รู้จักหาอาหารวางกฎเกณฑ์ให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้สังคมทำงานไปได้อย่างมีระบบ นอกจากนี้วัฒนธรรมยังช่วยให้มนุษย์ ปรับตัวให้เข้ากับ

สภาวะแวดล้อม เป็นพื้นฐานด้านการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อ ความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของพี่น้องชนเผ่าม้งกับเมี่ยน ต.ผาช้างน้อย ยังคงสืบทอดกันมาสู่รุ่นลูก แต่รุ่นหลานการยอมรับในวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาจนทำให้ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาเริ่มหายไปทีละเล็กละน้อย หากจะมองถึงการดำเนินชีวิตที่ผูกติดกับธรรมชาติมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ รวมถึงประเพณีการเล่นต่าง ๆ เยาวชนรุ่นหลังไม่สามารถอธิบายถึงเหตุที่มาที่ไปของความเชื่อ หรือภูมิปัญญานั้น ๆ ได้ รู้แต่ว่าเป็นประเพณีหนึ่งของบรรพบุรุษที่ทำกันมา ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้หากจะรื้อฟื้น และมีกิจกรรมการถ่ายทอดในช่วงเวลาว่างจะเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ช่วยป้องกันไม่ให้เยาวชนไปยุ่งกับยาเสพติด

4. วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากการใช้สัญลักษณ์ (symbolic) พฤติกรรม ของมนุษย์มีต้นกำเนิดจากการใช้สัญลักษณ์ ชีวิตประจำวันของเราได้เกี่ยวข้องกับ สัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็น เงินตรา ยาเสพติด ฯลฯ แต่สัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุด ที่มนุษย์ใช้คือ ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องสื่อความหมายซึ่งกัน การใช้สัญลักษณ์ของคนกลุ่มหนึ่งอาจใช้ในทางที่สร้างสรรค์ จรรโลงใจ แต่อีกกลุ่มหนึ่งอาจจะใช้สัญลักษณ์ผิดประเภท ทำลายสุขภาพ ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งพี่น้องม้งกับเมี่ยน ต.ผาช้างน้อยก็มีแบบแผนการใช้สัญลักษณ์ที่เลือกการใช้ผิดประเภทเพราะมีความเชื่อ พื้นฐานการรับที่ผิด ๆ เช่น หากนำยาบ้ามาใส่ในน้ำจะทำให้ร่างกายแข็งแรง เป็นยาชูกำลังทำให้ขยัน จะทำงานได้กว่าแรงงานปกติเกือบสองเท่า ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้กำหนดให้ “ยาบ้า” เป็นสัญลักษณ์ที่ถูกนำมาใช้อย่างไม่หยุดยั้ง และได้ถูกกลายมาเป็นเครื่องค้ำที่นิยมกันทั่วไป ในที่สุดก็พากันติด และขยายผลให้เกิดการจำหน่าย เพราะเป็นรายได้ที่ใคร่รายได้รวดเร็วไม่ต้องออกแรงเหนื่อยเหมือนกับการปลูกข้าวโพด หรือปัจจุบัน สัญลักษณ์ของกลุ่มวัยรุ่น คือ “กาว” เป็นกิจกรรมที่วัยรุ่นนำมาเป็นเครื่องมือในการพบปะกลุ่ม

5. วัฒนธรรมคือกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับ ชีวิตและสิ่งต่าง ๆ (life and thing) ที่อยู่รอบตัวเราและกระบวนการ การกำหนดนิยามและความหมายอาจแสดงออกในรูปของ ความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม เมื่อมนุษย์ กำหนดนิยามความหมายดังกล่าว ก็ย่อมกลายมาเป็นการสร้างแนวคิดพื้นฐาน ของระบบเมืองและ การปกครองของสังคม กระบวนการทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่งต่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด ความความเชื่อ หรือพิธีกรรม แบบแผนชีวิต หากคนในครอบครัว ชุมชน ช่วยกัน และให้ความสำคัญจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้กลุ่มเยาวชน ลูกหลานในชุมชนหลุดพ้นจากวงจรเรื่องของยาเสพติด

6. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการปรับตัวและ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (dynamic) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มีสาเหตุหลายประการเช่น การเปลี่ยนแปลงมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) เช่นความคิดและค่านิยมที่มาจากวัฒนธรรมอื่นและ มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หรือการยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน ทำให้ แรงพลังของคนในชุมชนอ่อนล้า เพราะขาดความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมตนเอง

จากประเด็นศึกษาเรื่องวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ชุมชนจากหลักการทั้ง 6 ประการ ได้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยฐานคิดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภายใต้อำนาจการดำรงชีวิตที่พอเพียง ซึ่งผลจากที่ประชุมทั้ง 7 ชุมชน (2552) โดยได้ข้อสรุปร่วมกัน ดังนี้

1. มีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว โดยให้แกนนำทั้ง 79 คน ทำการจดบันทึกเรื่องราววิถีชีวิตในครอบครัว และนำมาพูดคุย และเล่าเรื่องราวให้กันฟังในเวทีกลุ่มย่อยของกิจกรรม
2. จัดกิจกรรมด้านการทำสวนครัวในครอบครัว และชุมชน ให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
3. สร้างความมั่นคงให้กับแกนนำ คือ การสร้างอาชีพที่มีรายได้ที่มั่นคง มีหลักการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นตัวอย่างของคนในชุมชนภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง
4. ใช้ระบบฐานวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นตระกูล “แซ่” มาเป็นกลไกในการจัดการเรื่องยาเสพติดกับสุขภาพ
5. มีแกนนำ (อาสาสมัครในพื้นที่) ทำหน้าที่เชื่อมประสานงานกันระหว่างชุมชนกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับโครงการ /องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รายชื่อผู้นำ / แกนนำชุมชน	ตำแหน่งในชุมชน
น.ส.รุ่งทิพา คุณจิระเมธา	แกนนำ หมู่ 3
นายเก้าโพ แซ่ลี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2
น.ส.อรชร พงศ์มณเฑียร	แกนนำ หมู่ 4
น.ส.สุนิสา แซ่ย่าง	แกนนำ หมู่ 6
นายเซาว์ แซ่ย่าง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6
นายสุริยา แซ่ท้าว	แกนนำ หมู่ 1
นายศรีสวัสดิ์ ศรีสมบัติ	แกนนำ หมู่ 5
นายเลาชา เจริญพยุ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7

องค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชน ได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน คือ ได้รับความรู้เรื่องกระบวนการเรียนรู้เรื่องการเฝ้าระวัง การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยภาคประชาชน โดย คุณนิรันดร์ พานะผาสุก (2552) ได้นำเอาความรู้ที่ได้มาเล่า ถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับแกนนำและกลุ่มเยาวชน ต.ผาช้างน้อย ได้ฟังถึงสภาพปัญหา และความร่วมมือกัน หาแนวทางเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยครั้งแรกเริ่มจากกลุ่มผู้อาวุโสที่ติดฝิ่น นับแต่การเริ่มกิจกรรมจนถึงปัจจุบันใช้เวลา 10 กว่าปี

ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์บำบัดบ้านร่มเย็นเขา คือ มีนายนิรันดร์ พานะผาสุก ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง เป็นผู้อำนวยการศูนย์ การดำเนินการสร้างศูนย์ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านที่ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างอาคาร ปรับปรุงสถานที่ และทางมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทยพร้อมกับหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดำเนินการ

ช่วยเหลือด้านงบประมาณและการพัฒนาบุคลากรศูนย์ การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา มีผู้เข้ารับการบำบัดทั้งหมด จำนวน 1,687 คน โดยจัดอบรมเป็นรุ่น ๆ ละ 30 คน ผู้ที่เข้ารับการบำบัดพบว่าเป็นผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ประเภท ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า และกาว และจะแสดงอาการความต้องการเสพยา 3 เวลา คือ เช้า กลางวัน และเย็น

วิธีการดำเนินการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในศูนย์บำบัดบ้านร่มเย็นเขาค้อ มีวิธีการจัดการโดยใช้วัฒนธรรม ประเพณีชุมชนมาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม ดังนี้

1. หาผู้นำจากตระกูล หรือผู้นำแซ่ และนัดหมายให้ผู้นำมีการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางวิธีการป้องกันและปราบยาเสพติดในชุมชน โดยให้ผู้นำแซ่ ดูแลสมาชิกในตระกูลตนเอง หากสมาชิกไม่เชื่อฟังผู้นำแซ่มีสิทธิ์ที่จะตัดสิทธิ์ไม่ให้การช่วยเหลือในเรื่องนั้น ๆ ได้
2. จัดตั้งคณะกรรมการดูแลศูนย์ และกำหนดการประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้ง
3. ขอให้ผู้ค้ายาเสพติดเลิก
4. ใช้ระบบครอบครัว คือ การดักเตือนพ่อแม่ให้ดูแล และสอนลูกหลานของตนเอง
5. จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักและมีจิตสำนึกเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
6. และขั้นสุดท้ายหากกรณีที่ชุมชนไม่สามารถจัดการได้ ก็จะดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการรักษาผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาในศูนย์บำบัด

1. การใช้วาตะบำบัด การพูดด้วยวาจาที่ไพเราะ ให้กำลังใจ
2. แสดงความจริงใจ คอยดูแลเรื่องอารมณ์
3. ดูแลผู้ที่เข้ารับการบำบัดอย่างใกล้ชิด
4. ต้องให้โอกาสกับคนที่ติดยา
5. ผู้ที่ทำการรักษา (พี่เลี้ยง) ต้องใจเย็น

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงานทำให้แกนนำ และกลุ่มเยาวชนได้รับความรู้ และมีความตระหนักในเรื่องของการจัดการ ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งจะใช้แนวทางที่ได้เรียนรู้จากศูนย์บ้านร่มเย็น อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ เป็นตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรม และจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ทำให้เห็นถึงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่ดีของแกนนำและกลุ่มเยาวชน โดยสังเกตจากการพูดคุยในวงสนทนา และความกระตือรือร้นในการหากิจกรรมร่วมกันโดยไม่มีการผลักภาระให้กัน การร่วมกิจกรรมกับองค์กรในเรื่องของมิติทางสุขภาพกับยาเสพติด ที่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

กิจกรรมการเรียนรู้เบื้องต้นทำให้กลุ่มแกนนำพี่น้องชนเผ่าม้งกับเมี่ยน ได้เห็นตัวอย่างที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นที่จะขับเคลื่อนเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แต่สิ่งสำคัญของงานขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวยังต้องอาศัยพลังจากภายนอกเข้ามาหนุนเสริม เพราะคนในชุมชนยังก้าวข้ามไม่ถึง และยังมีมองภาพการจัดการด้วยพลังของชุมชนเองเป็นเรื่องยาก ทั้งๆ ที่แรงขับเคลื่อนในชุมชนมีสิ่งที่จะเกื้อหนุนต่อการกำหนดพฤติกรรม แต่คนในชุมชนยังให้ความสำคัญกับบทบาทของคนทำงานที่เขาเรียกกันว่า ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ฉะนั้นการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดยังคงต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่มาเป็นคนสำคัญที่จะดำเนินหรือเป็นผู้นำให้ แล้วชุมชนจะเรียนรู้ตามด้วยความมุ่งมั่น

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

จากการจัดกิจกรรม ทำให้รู้ถึงสภาพปัญหา ผลกระทบเรื่องสุขภาพกับยาเสพติด และเห็นแนวทางการจัดการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมได้มีการเน้น ให้กลุ่มเป้าหมายได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยใช้กระบวนการ AARR (AFTER ACTION REVEIW RESEART) เพื่อเป็นการดูผลย้อนกลับจากสิ่งที่โครงการตั้งเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ไว้เพื่อให้บรรลุตามความต้องการ กิจกรรมประเมินผลและสรุปบทเรียนได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน โดยเน้นแกนนำที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมโครงการเป็นหลัก ผลการจัดกิจกรรมมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมจำนวน 33 คน โดยแยกเป็น ชาย 28 คน หญิง 5 คน และ ผู้นำทางการ 2 คน แกนนำ 8 คน และเยาวชนจำนวน 23 คน

ผลจากการดำเนินกิจกรรม แกนนำ เยาวชนได้สะท้อนสิ่งที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมของโครงการ การประเมินผลการดำเนินกิจกรรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การเล่าเรื่องจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ และสิ่งที่พบเห็นจากประสบการณ์จริง และการประเมินผลโดยออกแบบสอบถาม มีคำถาม 5 ข้อ ดังนี้

1. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ
2. ท่านพึงพอใจกับรูปแบบการจัดกิจกรรมของโครงการสร้างเสริม ฯ หรือไม่ (พร้อมอธิบาย)
3. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมของโครงการฯ สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ (พร้อมอธิบาย)
4. ท่านคิดว่ากิจกรรมจัดทำแผนเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา “สุขภาพกับยาเสพติด” จะเกิดประโยชน์กับตัวท่าน และชุมชน หรือไม่ (อธิบาย)
5. ท่านต้องการให้มีกิจกรรมในลักษณะการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ อีกหรือไม่ (อธิบาย)
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การประเมิน กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมมีทั้งคนใหม่และคนเก่า ส่วนใหญ่กลุ่มเยาวชนจะเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่ากลุ่มแกนนำ ผู้นำเนื่องจากภาระหน้าที่ทางครอบครัวที่รับผิดชอบน้อยกว่า และเห็นว่าเรื่อง “สุขภาพกับยาเสพติด” สำหรับการจัดกิจกรรมที่ผ่านมากลุ่มเป้าหมายจะพึงพอใจในรูปแบบ วิธีการเนื้อหาที่น่าสนใจ เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และทุกคนมุ่งมั่นและมั่นใจว่าสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตได้ เพราะจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน หากจัดกิจกรรมบ่อย ๆ ก็จะดีมาก ๆ และอยากให้จัดแบบสัญจรทุก ๆ หมู่บ้าน

การจัดกิจกรรมสร้างแกนนำขับเคลื่อน “คืนคนดีสู่สังคม” บนฐานวัฒนธรรมสังคมเศรษฐกิจพอเพียง” โดยเน้นประเด็นเรื่อง “เกษตรกรรมธรรมชาติ”

ข้อเสนอแนะ ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมลักษณะนี้บ่อย ๆ เพราะได้เรียนรู้เรื่องของทักษะทำให้กล้าคิด กล้าแสดงออก สมองปลอดภัย โปร่ง พัฒนาความเก่ง กล้าอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับได้ความรู้ใหม่ ๆ เสมอ ไม่ใช่เฉพาะความรู้เรื่อง “สุขภาพกับยาเสพติด” แต่ยังได้รับความรู้เรื่องสถานการณ์สังคมภายนอก เช่น การไปทัศนศึกษาดูงาน ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ในงานพัฒนา และได้รับความรู้ถึงประวัติศาสตร์พี่น้องชนเผ่า วัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมของชนเผ่าที่มีคุณค่า ซึ่งทำให้เกิดภาวะการณ์ตื่นตัว และมีความกระตือรือร้นที่อยากทำงานพัฒนาเพื่อชุมชนของตนเอง

การสรุปบทเรียนเน้นให้กลุ่มเป้าหมายได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยใช้กระบวนการ AARR (AFTER ACTION REVIEW RESEARCH) ซึ่งการทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้กลุ่มเป้าหมาย ได้ทบทวนเป้าหมาย /วัตถุประสงค์ สิ่งที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด สิ่งเหมือนหรือแตกต่างระหว่างเป้าหมายและสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และสิ่งที่เราได้เรียนรู้ใหม่สามารถนำไปปรับใช้ได้ ดังแสดงรายละเอียดในตาราง

1. เป้าหมาย/วัตถุประสงค์ - การดูแลสุขภาพ - การวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด - การเรียนรู้เรื่องสุขภาพกับยาเสพติด	2. สิ่งที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด - ทุกคนมีจิตใจที่ดีงาม - นำกิจกรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ - ฝนตก - ร่วมกันจัดทำแผน - ได้รับความรู้เรื่องสุขภาพกับยาเสพติด
3. สิ่งเหมือนหรือแตกต่างระหว่างเป้าหมายและสิ่งที่เกิดขึ้นจริง - อากาศไม่เอื้ออำนวย - ช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว และเตรียมพื้นที่เพาะปลูก - เปิดเทอม - ความรู้เรื่องยาเสพติด กับสุขภาพ และเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	4. เราได้เรียนรู้ใหม่ปรับใช้ได้ - ปัญหาและผลกระทบของยาเสพติดกับสุขภาพ - มีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น - ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

เสียงสะท้อนเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยฐานวัฒนธรรมชุมชน เป็นเรื่องที่ดี เพราะครอบครัว ชุมชน เป็นรากฐานสำคัญที่อยู่ใกล้ชิด แต่การดำรงชีวิตที่มุ่งเน้นกับระบบการผลิตในระบบสังคมทุนนิยมทำให้รากฐานของครอบครัว ชุมชน ห่างไกลกันออกไปจนทำให้ระบบความสัมพันธ์ที่แนบแน่นเป็นความสัมพันธ์แบบหลวม ๆ พ่อ แม่ ไม่มีเวลาให้กับลูก นอกจากความสัมพันธ์เชิงลึกในครอบครัวแล้ว “ยาเสพติด” ก็เป็นเครื่องมือสำคัญโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นชาย และ ผู้ใหญ่ชาย การใช้ยาจะใช้ในทุกระดับ สถานการณ์ แล้วแต่ประเภทของยา หากจำแนกประเภทการใช้ยากับเวลาแล้ว พบว่า ยาบ้าถูก

นำมาใช้มากที่สุด และสามารถใช้ได้ในทุก ๆ เวลา ทั้งเวลาทำงาน เวลาว่าง สำหรับกาว และฝืน จะถูกนำมาใช้เป็นบางเวลา คือ เวลาว่าง โดยเฉพาะช่วงค่ำ ๆ

ฉะนั้นการดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มพี่น้องชนเผ่าม้ง กับเมียนในพื้นที่ตำบลผาซางน้อย จึงให้ความสำคัญกับเรื่องของ “เกษตรกรรมธรรมชาติ” เพราะเป็นเรื่องวิถีชีวิตที่เป็นทั้งวัฒนธรรมการอยู่ การกิน ความเชื่อ รวมถึงวัฒนธรรมทางสังคมที่ใช้แรงงานเกื้อหนุนกันในการทำงานที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ซึ่งสังคมของพี่น้องชนเผ่าม้งและเมียนมีวิถีชีวิตที่ทำการเกษตรแบบธรรมชาติที่ไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอก เป็นสังคมแห่งการเกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน แต่ปัจจุบันระบบทุนนิยมได้ครอบงำความคิดทำให้รูปแบบการผลิตเปลี่ยนไปเป็นการเกษตรเชิงเดี่ยวที่ทำให้เกิดการแข่งขันกัน รูปแบบการใช้แรงงานเปลี่ยนไป “ชาป่า” กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ยอมรับให้นำมาผสมในน้ำดื่ม

กิจกรรม “อบรมเกษตรกรรมธรรมชาติ” ได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้พี่น้องชนเผ่าลด ละ เลิก การเสพยา เพราะรูปแบบการเกษตรเป็นงานที่ใช้ความละเอียดอ่อน ใช้พลังทางความคิดมากกว่าแรงกาย การคิดงานเป็นระบบมีการวางแผนอยู่ตลอดเวลา หากเปรียบเทียบพลังความคิด พลังปัญญาแล้ว การเกษตรแบบเชิงเดี่ยวเป็นรูปแบบการทำงานที่ไม่ต้องคิดอะไรเลย ใช้แรงงานเป็นสำคัญและทุนในการประกอบการก็อยู่ในขั้นสูง ซึ่งคำตอบของการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและสุขภาพชนเผ่าม้งและเมียน ได้เห็นทิศทางของการขับเคลื่อนพลังภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมธรรมชาติ ที่จะเป็นบันไดขั้นสำคัญที่จะทำให้ชุมชนไม่ยุ่งกับยาเสพติด และยังเอื้อประโยชน์ต่อสุขภาพ ระบบนิเวศพื้นที่ป่าต้นน้ำยม กับต้นน้ำอิง

ภาพของการดำเนินกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมและสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมได้ระยะยาวยั่งยืน คือ ศูนย์การเรียนรู้เรื่อง “เกษตรกรรมธรรมชาติ” 1 แห่ง พื้นที่ชุมชน 4 พื้นที่ และตัวคนที่ขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกับองค์กร จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นบุคคลตัวอย่างที่น่ายกย่อง ส่วนใหญ่เคยผ่านการเสพ/ติดยา แต่ปัจจุบันทุกคนได้หันหลังให้กับยาเสพติด และยังสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ที่ผ่านมาให้กับเพื่อน ๆ น้องๆ ไร่ เป็นตัวอย่างเพื่อไม่ให้เข้าไปยุ่งกับยาเสพติด ฉะนั้นความประทับใจในการดำเนินกิจกรรมด้วยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกฝ่ายจึงเป็นมิติการทำงานที่ดี ของการเริ่มต้นอนาคตที่ดีใน มีพลัง และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อชุมชน และสังคม อีกทั้งยังจะเอื้อประโยชน์ได้ในระยะยาวและยั่งยืนภายใต้การดำรงชีวิตตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง”

ภาคผนวก

สรุปผลการจัดประชุมการดำเนินงานกิจกรรมที่ 1

จัดประชุมให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์และ
สภาพปัญหา~~ยาเสพติดกับสุขภาพ~~ วันที่ 18 – 28 กุมภาพันธ์ 2552 และ 31 มีนาคม 2552

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์และ
สภาพปัญหาของ “~~ยาเสพติดกับสุขภาพ~~”

วาระการประชุม ที่เป็นประเด็นหลัก

1. การชี้แจงโครงการ และวัตถุประสงค์โครงการ
2. สถานการณ์สุขภาพและ~~ยาเสพติด~~ในพื้นที่
3. กลไกการขับเคลื่อน ~~ยาเสพติดกับ~~ สุขภาพด้วยกระบวนการจัดการของชุมชน

วิธีการ

1. นำเสนอโครงการโดยภาพรวม
2. ชักชวนพูดคุยแลกเปลี่ยนในประเด็นที่กำหนด
3. ชุมชนจัดบันทึกเรื่องราวที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่ได้รับ สิ่งที่ยังปรารถนาให้เกิดผล รวมทั้งปัญหาที่เป็นอุปสรรค
ต่อการขับเคลื่อนกิจกรรม และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของแต่ละชุมชนโดยเน้นกระบวนการ
ของ KM และ ECT
4. ร่วมกิจกรรม “มหกรรมภาคประชาชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดพะเยา” ณ ที่ว่าการอำเภอจุน
จังหวัดพะเยา

วันเวลา เริ่มต้นที่ 18 – 28 กุมภาพันธ์ 2552 และ

ร่วมกิจกรรมมหกรรมภาคประชาชน วันที่ 31 มีนาคม 2552

สรุปผล การจัดประชุมให้ความรู้ ความ สร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์และสภาพ
ปัญหา~~ยาเสพติดกับสุขภาพ~~

การจัดประชุมเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่อง
สถานการณ์ และสภาพปัญหาของ “~~ยาเสพติดกับสุขภาพ~~” ในพื้นที่ ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา
ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ 7 หมู่บ้าน กำหนดกลุ่มเป้าหมายบ้านละ 10 คน รวม 70 คน ผลการจัดกิจกรรมมี
กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วม จำนวน 79 คน โดยแยกเป็น ชาย 46 คน หญิง 30 คน และ ผู้นำทางการ 4 คน แกนนำ
75 คน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมที่ 1

ชื่อหมู่บ้าน หมู่ที่	กลุ่มเป้าหมาย (จำนวน)	ชาย (จำนวน)	หญิง (จำนวน)
บ้านปางค่าใต้ หมู่ 1	10	6	4
บ้านห้วยกอก หมู่ 2	13	13	-

บ้านปางพริก หมู่ 3	14	9	5
บ้านปางมะโอ หมู่ 4	6	4	2
บ้านน้ำดั้น หมู่ 5	7	1	13
บ้านปางค่าเหนือ หมู่ 6	14	6	4
บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ 7	15	9	5
รวม 7 หมู่บ้าน	79	48	31

สถานการณ์ปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมเรื่องยาเสพติดกับสุขภาพทั้ง 7 หมู่บ้าน มีสถานการณ์ที่คล้าย ๆ กัน ซึ่งมีจำนวนกลุ่มผู้ติดยาเสพติดประเภทยาบ้าร้อยละ 2548 สำหรับผู้ป่วยในผู้สูงอายุ แต่ก็มีจำนวนไม่มาก สิ่งเสพติดที่เป็นค่านิยมสำหรับคนในชุมชนได้แก่ เหล้า และบุหรี่ ซึ่งเหล้าเป็นเหล้าข้าวโพดที่ชุมชนดื่มเอง และมีจำหน่ายโดยทั่วไป และที่สำคัญพบว่ากลุ่มเยาวชนกำลังมีวามสนใจในการเล่นการเสพยาบ้า ที่หาซื้อได้ยากและมีราคาสูง

สำหรับด้านสุขภาพของครัวเรือนในมุมมองทั้ง 4 มิติ จากการเล่าเรื่องของแกนนำที่เข้าร่วมกิจกรรมพบว่า กลุ่มผู้เสพยาบ้ามีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจะสูบฝิ่น กลุ่มผู้ใหญ่ พบเห็นได้น้อยส่วนใหญ่คือใช้ยาเสพติดประเภท เหล้า บุหรี่ และกลุ่มวัยรุ่น หรือเยาวชน ส่วนใหญ่จะพบว่าจะเสพยาบ้า และดมกาว ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่คือ ความอยากรู้อยากลอง และถูกเพื่อนชักชวน แต่สำหรับกรณีผู้สูงอายุที่สูบฝิ่นเป็นเพราะสูบเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ อดีตไม่มีหมอรักษาใช้จึงใช้ฝิ่นในการรักษา แต่ผู้สูงอายุบางรายใช้ฝิ่นเกินปริมาณความจำเป็นจึงทำให้ติดฝิ่นในที่สุด จากการบอกเล่าของผู้ปกครอง ญาติ และสมาชิกในชุมชน เกี่ยวกับสุขภาพในมุมมองทั้ง 4 มิติ พบว่า

1. สุขภาพกาย จะมีร่างกายที่อ่อนเพลีย เฉื่อยชา ไม่มีแรงทำงานหากไม่ได้เสพ รูปร่างผอมโซ พฤติกรรมก้าวร้าว ปากซีด แห้ง แดง ตัวเหลือง และดูไม่แข็งแรง แต่งกายไม่สุภาพ ชอบลักตามรอยตัว
2. ด้านจิตใจ มีอารมณ์หงุดหงิด จิตใจไม่ปกติ กระวนกระวายใจ มองโลกในแง่ร้าย เอาแต่ใจตนเอง ขี้เกียจ นอนดึ้นสาย ไม่สนใจคนอื่น ชอบเก็บตัว ชอบคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสพเหมือนกัน ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว คือ ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน ชอบเที่ยวในยามวิกาล
3. ด้านจิตวิญญาณ ขาดความเคารพยำเกรง ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
4. ด้านสังคม ในชุมชนจะพบคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด 2 ประเภท คือ คนเสพ กับ ผู้ค้า สำหรับคนเสพจะไม่ค่อยสูงส่งกับใครนอกจากเพื่อน ๆ กลุ่มเดียวกัน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมน้อยลง ไม่ค่อยสนใจกิจกรรมของชุมชน สำหรับผู้ค้า จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน ช่วยเหลือกิจกรรมเป็นอย่างดี รู้จักที่จะแสดงคุณค่าของตนเองเวลามีกิจกรรมสำคัญในชุมชน แสดงความเป็นมิตรกับเพื่อนบ้านได้ดี

การเข้าร่วมกิจกรรม “มหกรรมภาคประชาชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดพะเยา” ณ ที่ว่าการอำเภอจุน จังหวัดพะเยา เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการเรียนรู้ และการกระตุ้นต่อมความ

อยากให้กับชุมชน ตามหลักการเรียนรู้ของ ect โดยเฉพาะ ในเรื่องของแรงบันดาลใจ การนำเสนอเนื้อหาใหม่ การชี้แนะแนวทางการ กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน ทดสอบความรู้ใหม่ และการสรุปและนำไปใช้ ซึ่งจากการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า สิ่งที่ได้รู้ได้เห็นเป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องที่ใกล้ตัว สอดคล้องกับเรื่องที่ได้ไปศึกษาดูงาน ที่ จ.เพชรบูรณ์ สิ่งที่ได้เรียนรู้จะมีการนำไปพูดคุยกัน และหาแนวทางร่วมกันในการขับเคลื่อนกิจกรรม

ประเด็นปรึกษาหารือ เรื่องแนวทางการขับเคลื่อน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยฐานคิดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาภายใต้หลักการดำรงชีวิตที่พอเพียง ซึ่งผลจากที่ประชุมทั้ง 7 ชุมชน ได้ข้อสรุปร่วมกัน ดังนี้

1. มีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว โดยให้แกนนำทั้ง 79 คน ทำการจดบันทึกเรื่องราววิถีชีวิตในครอบครัว และนำมาพูดคุย และเล่าเรื่องราวให้กันฟังในเวทีกลุ่มย่อยของกิจกรรม
2. จัดกิจกรรมด้านการทำสวนครัวในครอบครัว และชุมชน ให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
3. สร้างความมั่นคงให้กับแกนนำ คือ การสร้างอาชีพที่มีรายได้ที่มั่นคง มีหลักการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นตัวอย่างของคนในชุมชนภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง
4. ใช้ระบบฐานวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นตระกูล “แซ่” มาเป็นกลไกในการจัดการเรื่องยาเสพติดกับสุขภาพ
5. มีแกนนำ (อาสาสมัครในพื้นที่) ทำหน้าที่เชื่อมประสานงานกันระหว่างชุมชนกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับโครงการ /องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รายชื่อผู้นำ / แกนนำชุมชน ในการประสานงาน	ตำแหน่งในชุมชน
น.ส.รุ่งทิวา คุณจิระเมธา	แกนนำ หมู่ 3
นายเก้าโพ แซ่ลี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2
น.ส.อรรช พงศ์มณเฑียร	แกนนำ หมู่ 4
น.ส.สุนิสา แซ่ย่าง	แกนนำ หมู่ 6
นายเซว แซ่ย่าง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6
นายสุริยา แซ่ท้าว	แกนนำ หมู่ 1
นายศรีสวัสดิ์ ศรีสมบัติ	แกนนำ หมู่ 5
นายเลาซา เจริญพยุ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7

ปัญหาอุปสรรค

1. ระยะทางเข้าหมู่บ้านบางหมู่บ้านไกลอยู่บนเขา และเส้นทางการคมนาคมค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเป็นถนนลูกรัง ช่วงฤดูฝนต้องใช้รถ 4W
2. กลุ่มเป้าหมายเป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าเมี่ยน และเผ่าม้ง มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการสื่อสารและการระมัดระวังคำพูด (เพราะชนเผ่ายึดมั่นถือมั่นในคำพูด) และการสร้างความเข้าใจในการจัดกิจกรรมต้องชัดเจน
3. กลุ่มเป้าหมายในกลุ่มของผู้ใหญ่ส่วนใหญ่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ต้องใช้กลุ่มเยาวชนช่วยในการจดบันทึกเรื่องราว ซึ่งต้องใช้เวลาในการบันทึกเรื่องราวที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน
4. การใช้สื่อ เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้นำเสนอขัดข้อง จึงได้เลื่อนการใช้สื่อไว้ในช่วงการนำเสนองานการทัศนศึกษาดูงาน

หมายเหตุ มีกิจกรรมเพิ่มในกิจกรรมที่ 1 คือ เข้าร่วมกิจกรรม “มหกรรมภาคประชาชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดพะเยา” ณ ที่ว่าการอำเภอจุน จังหวัดพะเยา เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าร่วมเรียนรู้การจัดการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยภาคประชาชน ที่มีพื้นที่รูปธรรมและสามารถจัดการป้องกันปัญหายาเสพติดได้ในระดับหนึ่ง

ภาพกิจกรรม

การจัดประชุมกิจกรรมที่ 1 วันที่ 18 -28 กุมภาพันธ์ 2552

เส้นทางการคมนาคมเข้าสู่ชุมชนเป้าหมายบ้านห้วยกอก ต.ผาช้างน้อย ฤดูฝน ต้องใช้รถ 4W ในภาพยังจัดว่าเป็นถนนที่อยู่ในสภาพที่ดี

มิติการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนก่อนการเข้าสู่กิจกรรมทางการ
ข้อมูล หรือความร่วมมือจากชุมชนมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี

บรรยากาศที่ไม่ตึงเครียด
ใช้สถานที่ในชุมชน
และให้ชุมชนมีส่วนร่วม
ในการจัดกิจกรรม

อาคารประจำหมู่บ้าน เป็นอาคารอเนกประสงค์
ใช้เป็นสถานที่จัดประชุม สมาชิก อบต.
ผู้ใหญ่บ้าน เข้าร่วมกิจกรรม

แกนนำมีความตั้งใจ และให้ความ
ร่วมมือเป็นอย่างดี

ผู้หญิงก็มีบทบาทสำคัญในการ
พัฒนา อดีตผู้หญิงชนเผ่าไม่ค่อย
กล้าแสดงออก แต่ปัจจุบันการให้
โอกาสในสังคมมีมากขึ้น ทำให้
เริ่มมีการแสดงบทบาทของผู้หญิงได้เต็มที่

ร่วมกิจกรรมเครือข่ายภาคประชาชน จ.พะเยา ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ณ ที่ว่าการอำเภอจุน จังหวัดพะเยา ณ วันที่ 31 มีนาคม 2552

สนับสนุนน้อง ๆ เยาวชนให้มีการสืบสาน
และ ถ่ายทอดภูมิปัญญาชนเผ่า เป้าแคน และเต้นประกอบเพลงม้ง

สนับสนุนสินค้าชนเผ่า อาหารพื้นบ้าน
กับยาสมุนไพร (เจียวกู่หลัน) วันนีกลับบ้าน
ด้วยความผาสุกกับรอยยิ้มที่สดใส สินค้าขาย
ดิบขายดี ได้เที่ยว ได้เรียนรู้กิจกรรม และได้
เผยแพร่ ข้อมูลวัฒนธรรมชนเผ่า ให้เป็นที่รู้จัก
และยอมรับอย่างกว้างขวาง

แกนนำชนเผ่าพื้นที่ ต.ผาซำน้อย ร่วมแรงร่วมใจ
เรียนรู้งานมหกรรมภาคประชาชนป้องกัน
และแก้ไขปัญหาเสพติด แล้ว ต.ผาซำน้อยเราจะ
ทำได้ไหมหนอ ทำได้ซิ เพราะ อสต.สนับสนุนอยู่

พี่น้อง ต.ผาซำน้อย งานนี้ “พีดา” ขอชื่นเวที
พูดคุย แนะนำให้สังคมเมืองได้รู้จักพี่น้องชน
เผ่า และให้เขารู้ว่า “เรากำลังทำอะไรกันอยู่บนดอย”

น้อง ๆ ชาวชน ช่วงปิดเทอมสนใจกิจกรรมเป็นอย่างดี ช่วยกัน
ทำกับข้าวเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ให้เกิดการการเรียนรู้
ร่วมกันทั้งในมิติของความเอื้ออาทร การสร้างโมเดลที่ดีต่อกัน
หนูจะนำสิ่งที่ได้รู้ ได้เห็นไปบอกเล่าให้เพื่อน ๆ พี่ ๆ คนในครอบครัว
และชุมชนฟังคะ

สรุปผลการประชุมการดำเนินกิจกรรมที่ 2
จัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน วันที่ 11-13 มีนาคม 2552
ณ ต.เจ๊กน้อย อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับแกนนำชนเผ่าเรื่องสถานการณ์และสภาพปัญหาของ “ยาเสพติดกับสุขภาพ”

วาระ หรือประเด็นการศึกษาดูงาน “การจัดการยาเสพติดกับสุขภาพด้วยฐานคิดทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาภายใต้หลักการดำรงชีวิตที่พอเพียง”

วิธีการ

1. พูดคุย เล่าเรื่อง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่างพื้นที่เป้าหมาย กับคณะศึกษาดูงาน
2. กลุ่มเป้าหมายจดบันทึกเรื่องราว สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน
3. เล่าเรื่อง ถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับเพื่อนบ้านได้ฟังร่วมกัน โดยเน้นกระบวนการของ KM และ ECT

สรุปผล จากการ กิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน ณ พื้นที่บ้านเล้าลือ ต.เจ๊กน้อย อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ การจัดการกิจกรรมกำหนดกลุ่มเป้าหมายบ้านละ 7 คน รวม 49 คน ผลการจัดกิจกรรมมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมจำนวน 50 คน โดยแยกเป็น ชาย 30 คน หญิง 20 คน และ ผู้นำทางการ 2 คน แกนนำ 48 คน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมที่ 2

ชื่อหมู่บ้าน หมู่ที่	กลุ่มเป้าหมาย (จำนวน)	ชาย (จำนวน)	หญิง (จำนวน)
บ้านปางคำใต้ หมู่ 1	9	5	4
บ้านห้วยกอก หมู่ 2	7	7	-
บ้านปางพริก หมู่ 3	3	1	2
บ้านปางมะโอ หมู่ 4	2	-	2
บ้านน้ำตัม หมู่ 5	4	4	-
บ้านปางคำเหนือ หมู่ 6	7	3	4
บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ 7	15	6	9
ทีมพี่เลี้ยง	3	3	-
รวม 7 หมู่บ้าน	50	29	21

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน คือ ได้รับความรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน ต.เจ๊กน้อย โดยเฉพาะบ้านเล้าลือ ว่าเดิมทีได้อพยพมาจากอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยมีแกนนำชื่อนายเล้าลือ จึงตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อของผู้นำ ปัจจุบันในพื้นที่ของ ต.เจ๊กน้อย มีชนเผ่าอยู่ร่วมกัน 5 ชนเผ่า ได้แก่ ชนเผ่าม้ง ชนเผ่าเย้า ชนเผ่าลีซอ ชนเผ่าไทยเมือง และชนเผ่าอาข่า ซึ่งชนเผ่าม้งมีจำนวนประชากรมากที่สุด และผู้นำทางการ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.) ส่วนใหญ่ก็เป็นชนเผ่าม้ง สำหรับเรื่องยาเสพติดในอดีตชุมชนแห่ง

นี้เป็นแหล่งค้าและเสพยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ประเภทยาเสพติด ได้แก่ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า(ยาบ้า) ประชาชนในชุมชนมีทั้งคนเสพ และผู้ค้า

ปัญหาที่พบในชุมชน คือ ครอบครัวอย่าร้าง 100 กว่าคู่ ถูกฆ่า 100 กว่าคน โดนจับในพื้นที่ 500 กว่าคน และ 107 คน หายไปอย่างไร้ร่องรอย จากสภาพปัญหาที่พบเห็นทั้งในกลุ่มผู้อาวุโสที่ติดฝิ่นกันจำนวนมาก และ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากที่กล่าวมาข้างต้น ทางผู้นำคือ นายนิรันดร์ พาชนะผาสุก ซึ่งได้มีโอกาสดำเนินการกระบวนการเรียนรู้เรื่องการเฝ้าระวัง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยภาคประชาชน จึงได้นำเอาความรู้ที่ได้มาแล้ว ถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้แกนนำและสมาชิกในชุมชนตระหนักถึงปัญหาจึงได้ร่วมมือกัน หาแนวทางเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหายาโดยชุมชนซึ่งเริ่มจากกลุ่มผู้อาวุโสที่ติดฝิ่น นับแต่การเริ่มกิจกรรมจนถึงปัจจุบันใช้เวลา 10 กว่าปี

ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์บำบัดบ้านร่มเย็นเขา คือ มีนายนิรันดร์ พาชนะผาสุก ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง เป็นผู้อำนวยการศูนย์ การดำเนินการสร้างศูนย์ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านที่ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างอาคารปรับปรุงสถานที่ และทางมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทยพร้อมกับหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือด้านงบประมาณและการพัฒนาบุคลากรศูนย์ การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา มีผู้เข้ารับการบำบัดทั้งหมด จำนวน 1,687 คน โดยจัดอบรมเป็นรุ่น ๆ ละ 30 คน ผู้ที่เข้ารับการบำบัดพบว่าเป็นผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ประเภท ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า และกาว และจะแสดงอาการความต้องการเสพยา 3 เวลา คือ เช้า กลางวัน และเย็น

วิธีการดำเนินการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในศูนย์บำบัดบ้านร่มเย็นเขา คือ มีวิธีการจัดการโดยใช้วัฒนธรรม ประเพณีชุมชนมาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม ดังนี้

1. หาผู้นำจากตระกูล หรือผู้นำแซ่ และนัดหมายให้ผู้นำมีการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทาง วิธีการป้องกันและปราบยาเสพติดในชุมชน โดยให้ผู้นำแซ่ ดูแลสมาชิกในตระกูลตนเอง หากสมาชิกไม่เชื่อฟังผู้นำแซ่มีสิทธิ์ที่จะตัดสิทธิ์ไม่ให้การช่วยเหลือในเรื่องนั้น ๆ ได้
2. จัดตั้งคณะกรรมการดูแลศูนย์ และกำหนดการประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้ง
3. ขอให้ผู้ค้ายาเสพติดเลิก
4. ใช้ระบบครอบครัว คือ การดักเตือนพ่อแม่ให้ดูแล และสอนลูกหลานของตนเอง
5. จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักและมีจิตสำนึกเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
6. และขั้นสุดท้ายหากกรณีที่ชุมชนไม่สามารถจัดการได้ ก็จะดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการรักษาผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาในศูนย์บำบัด

1. การใช้ยาบำบัด การพูดด้วยวาจาที่ไพเราะ ให้กำลังใจ
2. แสดงความจริงใจ คอยดูแลเรื่องอารมณ์
3. ดูแลผู้ที่เข้ารับการบำบัดอย่างใกล้ชิด
4. ต้องให้โอกาสกับคนที่ติดยา
5. ผู้ที่ทำการรักษา (พี่เลี้ยง) ต้องใจเย็น

ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญห

1. ช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรม กรณีหมู่บ้านที่มีจำนวนกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าที่กำหนด เพราะเป็นช่วงที่ชาวบ้านเร่งรีบกับการเอาไม้เอาวันกันเก็บเกี่ยวข้าวโพด ดังนั้น จึงให้โค้วต้าหมู่บ้านอื่นเพิ่มจำนวนแทน
2. ผู้ประสานงาน (อาสาสมัครในพื้นที่) บางพื้นที่ยังมีบุคลิกอาย ขาดความเชื่อมั่นในการประสานงาน ต้องใช้เวลาในการสร้างความเชื่อมั่น

หมายเหตุ กิจกรรมที่ 2 คงค้างเรื่องการจัดประชุมเล่าเรื่องจากการไปทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งการเล่าเรื่องจะเพิ่มการนำเสนอเรื่องราวจากสื่อ (จากกิจกรรมที่ 1)

ภาพกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน วันที่ 11-13 มีนาคม 2552

ณ ต.เข็กน้อย อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

วิทยากรให้ความรู้ ณ ศูนย์บำบัดบ้านร่มเย็นเขาค้อ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

มอบรางวัลให้น้องๆ ที่มาแสดงให้การต้อนรับด้วยความปลื้มปิติ

อาจารย์ครับผมขอผ่อนคลายอิริยาบถนะครับ
บรรยากาศที่สร้างความเป็นกันเอง ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด

กล่าวอำลาจากกัน พวกเราพี่น้องชนเผ่าม้ง เมือง จ.พะเยา และ จ.เพชรบูรณ์
และถ่ายรูปหมู่ร่วมกัน แต่....ผู้ใหญ่หายไปไหนมีแต่น้องๆ เยาวชน

สรุปผลการจัดประชุมการดำเนินงานกิจกรรมที่ 3-4

วันที่ 6 – 7 พฤษภาคม 2552

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกคิด วิเคราะห์ ให้คิดเป็น ทำเป็น การจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ด้วยหลักคิดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง

วิธีการ

1. จัดกิจกรรมสัมมนา
 - เสวนา ให้ความรู้เชิงวิชาการ เรื่อง “ความหมาย ประเภท ผลกระทบยาเสพติดต่อสุขภาพ”
 - แบ่งกลุ่มย่อย ระดมความเห็น สะท้อนบทเรียน แนวคิดของชุมชน ให้หลักการการจัดทำแผนป้องกัน และเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติด โดยให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีชีวิตชุมชน
2. จัดทำแผน จากกิจกรรมโดยนำเอาข้อมูลจากกิจกรรมที่ 1- 3 เป็นข้อมูลพื้นฐาน ประกอบการจัดทำแผน โดยให้คำนึงถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้กับสถานการณ์ของพื้นที่
 - รายงานสถานการณ์ความเคลื่อนไหว แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอภิปรายผลกิจกรรมร่วมกัน โดยเน้นกระบวนการของ KM และ ETC
 - จัดทำแผนโครงการ โดยแบ่งกลุ่มย่อยตามหมู่บ้าน ซึ่งให้เสนอโครงการได้ตามศักยภาพและสภาพพื้นที่
 - เสนอแผนโครงการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายผลกิจกรรมร่วมกัน
3. ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยใช้กระบวนการ AARR (AFTER ACTION REVIEW RE)

ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน คือ วันที่ 6-7 พฤษภาคม 2552 สถานที่ ภูลังการีสอร์ท บ้านปางมะโอ ต.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา

สรุปผลการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ “สุขภาพกับยาเสพติด รู้คุณค่าภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง” และ กิจกรรมที่ 4 แผนปฏิบัติการป้องกัน และเฝ้าระวังเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายบ้านละ 7 คน จำนวน 7 หมู่บ้าน รวมกลุ่มเป้าหมาย 49 คน ผลการจัดกิจกรรมมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วม จำนวน 42 คน โดยแยกเป็น ชาย 27 คน หญิง 15 คน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมที่ 1

ชื่อหมู่บ้าน หมู่ที่	กลุ่มเป้าหมาย (จำนวน)	ชาย (จำนวน)	หญิง (จำนวน)
บ้านปางคำใต้ หมู่ 1	4	3	1
บ้านห้วยกอก หมู่ 2 หมายเหตุ : มี 4 หย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านห้วยเอียน บ้านสนามเหนือ บ้านสนามใต้ และบ้านน้ำปุก	7	4	3
บ้านปางพริก หมู่ 3	5	3	2
บ้านปางมะโอ หมู่ 4 มี 1 หย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านห้วยเฟือง	4	1	3
บ้านน้ำดั้น หมู่ 5	-	-	-
บ้านปางคำเหนือ หมู่ 6 มี 2 หย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านน้ำคะ และ บ้านสานก้วย	7	7	-
บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ 7 มี 2 หย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านม้งใหม่ และ บ้านขุนน้ำดั้น	15	13	2
รวม 7 หมู่บ้าน	42	31	11

ผลการดำเนินกิจกรรมที่ 3 อบรมเชิงปฏิบัติการ “สุขภาพกับยาเสพติด รู้คุณค่าภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง” จัดให้ความรู้เชิงวิชาการ เรื่อง “ความหมาย ประเภท สาเหตุ ผลกระทบยาเสพติดต่อสุขภาพ” และการป้องกัน แก้ไข และเฝ้าระวังปัญหาเรื่องยาเสพติดกับสุขภาพ 4 มิติ (โดยมีเอกสารทางวิชาการประกอบในการนำเสนอกิจกรรม) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ และความเข้าใจเรื่องของยาเสพติดได้เป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้จากการสะท้อนบทเรียนในช่วงของการแบ่งกลุ่มย่อย ซึ่งพบว่าที่ผ่านมาในชุมชนมีผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นเพราะความอยากรู้ อยากรลอง และทำตามเพื่อน ที่ผ่านมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนโยบายการปราบปรามจากภาครัฐ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และ ราคายาบ้าแพง ทำให้คนในชุมชนลด ละ เลิก เสพยากันเป็นจำนวนมาก แต่ในกลุ่มเยาวชนก็หันมานิยมดมกาวกันมากขึ้น เหมือนกับการทดแทนสิ่งที่ขาดหายไปกับการทำกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อน ๆ นอกจากนี้ยังให้กลุ่มเป้าหมายได้สะท้อนผลกระทบของยาเสพติดกับสุขภาพด้านสังคม และจิตวิญญาณ โดยมองเริ่มต้นที่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสุขภาพ

- 1) ต่อสุขภาพตนเอง คือ มีร่างกายทรุดโทรม เหนื่อยชา เกียจคร้าน จิตใจไม่ปกติทำให้กังวล ฟู้งซ่าน วิตกกังวล ไม่สนใจดูแลสุขภาพตนเอง
- 2) ต่อสุขภาพครอบครัว คือ ทำให้พ่อ แม่ ญาติพี่น้องเดือดร้อน กังวลใจ วิตก เพิ่มภาระให้กับครอบครัว ครอบครัวอยู่ไม่เป็นสุข ไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว
- 3) ต่อชุมชน คือ ไม่สนใจกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน สร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชน ลักเล็กขโมยน้อย ไม่เคารพกฎกติกา ระเบียบชุมชน
- 4) ต่อสังคม / ประเทศชาติ คือ เป็นที่รังเกียจของสังคม สร้างความเดือดร้อน เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การฆาตกรรม การจี้ปล้น เป็นภาระให้สังคม

สำหรับเรื่องหลักการจัดทำแผนโครงการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีกิจกรรมร่วมกันเน้นให้เป็นการจัดทำแผนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่จริง และเห็นผลเป็นรูปธรรม ซึ่ง คุณเกรียงศักดิ์ เกตุทอง และ คุณอักษรณ์ ชันโท ได้ให้ข้อมูลสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม มีการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง แต่ด้วยกระแสการพัฒนาที่ต้องก้าวให้ตามทันระบบทุนนิยมในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมชนเผ่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงวิถีการผลิตเรื่องระบบการเกษตรที่เป็นเกษตรแบบเกื้อกูล แต่ปัจจุบันเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกระบบการเกษตรจึงเป็นเกษตรเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นข้อคิดหรือมุมมองที่ต้องการให้กลุ่มเป้าหมายได้นำมาเป็นหลักคิดในการปฏิบัติจัดทำแผนโครงการ โดยเน้นให้เป็นโครงการที่ทำได้จริงเหมาะสมกับพื้นที่ ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ซึ่งเป็นการใช้งบประมาณที่พอเหมาะพอดี และสามารถขยายผลต่อไปในอนาคตได้ ซึ่งผลของการจัดทำโครงการไม่ได้หวังในเรื่องของตัวเม็ดเงิน แต่สิ่งที่คาดหวังเป็นกำไร คือ การเกื้อกูล ความเอื้ออาทร การแบ่งปัน และการดูแลซึ่งกันและกันของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งจะเป็นการช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดกับสุขภาพให้กับประเทศชาติต่อไป

ผลการจัดกิจกรรมที่ 4 การจัดทำแผนโดยนำเอาข้อมูลจากกิจกรรมที่ 1- 3 เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการจัดทำแผนโดยให้คำนึงถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้กับสถานการณ์ของพื้นที่ โดยเสนอให้มีผู้รับผิดชอบหลัก 2 คน ในการจัดการดูแลเรื่องวัสดุ-อุปกรณ์ที่จะใช้ในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ นายวันชัย เจริญพยุง กับนาย ประวัติ แซ่หาง ซึ่งโครงการที่เสนอมามี 9 กิจกรรม ดังตารางต่อไปนี้

ชื่อโครงการ	สถานที่ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ
1. โครงการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง	บ้านสิบสองพัฒนา (กลุ่มเยาวชน)	นายทวี เจริญพยุง
2. โครงการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์	บ้านปางพริก	น.ส.รุ่งทิวา
3. โครงการเลี้ยงกบ	บ้านห้วยเอียน	น.ส.สุมิตา แซ่ย่าง
4. โครงการปลูกพืชผักสวนครัวคันแบบ	บ้านปางคำเหนือ	นายจะแห่ มาเยอะ
5. โครงการเลี้ยงไก่ดูดำ	บ้านปางคำใต้	นายอุ่งใจ แซ่จ้าว
6. โครงการเลี้ยงปลาในบ่อ	บ้านปางมะโอ	นายณัฐพล แซ่ฟาน
7. โครงการเกษตรผสมผสานในไร่	บ้านห้วยกอก	นายณรงค์ฤทธิ์ อัสวทองคำ
8. โครงการเลี้ยงปลาในไร่	บ้านสิบสองพัฒนา (แกนนำ)	นายเลาซ้าง เจริญพยุง
9. โครงการเกษตรพื้นบ้านเพื่อชีวิตที่ดี	บ้านปางคำเหนือ	นายว่าง วาริพิทักษ์

การจัดกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม ยังได้เน้นให้กลุ่มเป้าหมายได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยใช้กระบวนการ AARR (AFTER ACTION REVIEW RESEART) ซึ่งการทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้กลุ่มเป้าหมาย

1. เป้าหมาย /วัตถุประสงค์ - การดูแลสุขภาพ - การวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด - การเรียนรู้เรื่องสุขภาพกับยาเสพติด	2. สิ่งที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด - ทุกคนมีจิตใจที่ตื่นม - นำกิจกรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ - ฝนตก - ร่วมกันจัดทำแผน - ได้รับความรู้เรื่องสุขภาพกับยาเสพติด
3. สิ่งเหมือนหรือแตกต่างระหว่างเป้าหมายและสิ่งที่เกิดขึ้นจริง - อากาศไม่เอื้ออำนวย - ช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว และเตรียมพื้นที่เพาะปลูก - เปิดเทอม - ความรู้เรื่องยาเสพติด กับสุขภาพ และเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	4. เราได้เรียนรู้ใหม่ปรับใช้ได้ - ปัญหาและผลกระทบของยาเสพติดกับสุขภาพ - มีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น - ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาพกิจกรรมการจัดประชุมกิจกรรมที่ 3-4

วันที่ 6-7 พฤษภาคม 2552 ณ ภูลังการีสอร์ท

กิจกรรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ พอ.และเว่น ศรีสมบัติให้โอวาท และกล่าวให้ข้อคิดกับกลุ่มเป้าหมาย เรื่อง ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชนเผ่า ที่จะสามารถนำมาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรม ป้องกัน และเฝ้าระวัง ปัญหายาเสพติดกับสุขภาพ

อาหารมือเที่ยงที่เอร็ดอร่อย ภายใต้อ
บรรยากาศสีเขียวทบนดอย ภูลังกา
ต.ผาซำน้อย อ.ปง จ.พะเยา

ฟ้าหลังฝน วันนี้ฝนตกหนักตั้งแต่เช้ามืด เป็นวันแรกของการเข้าร่วมกิจกรรม
เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

ระดมพลกลุ่มย่อย เพื่อช่วยกันจัดทำแผน
โครงการ “ป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา
ยาเสพติดกับสุขภาพ”

บอกเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง ว่าบ้านเราจะทำโครงการอะไร จะทำอะไร ทำอย่างไร

กระบวนการ AARR การทบทวนความรู้จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ 2 วัน (6-7 พ.ค. 52)

แบ่งกลุ่มย่อยทบทวน และช่วยกันนำเสนอกลุ่มใหญ่

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ 5

กิจกรรมที่ 5 จัดกิจกรรมค่าย “แกนนำรุ่นใหม่ รู้รักสุขภาพ รักชุมชน รักวัฒนธรรม ห่วงไกลยาเสพติด”

หมายเหตุ : มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม จากงานค่าย เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาจากผู้เฒ่า และวิทยากรเรื่องวิถีชีวิตกับการเกษตรแบบธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมที่ 7

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพห่วงไกลยาเสพติด “กินคนดีสู่สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง”

วิธีการ

1. การเรียนรู้เรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ”
2. การถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาเรื่อง “วิถีชีวิตกับการเกษตรธรรมชาติ”
3. การบันทึก เก็บข้อมูล
4. การลงมือปฏิบัติจริง

ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน วันที่ 16-17-18 มิถุนายน 2553 ณ ศูนย์บ้านร่มเย็นภูลังกา บ้านน้ำคัม ต.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา

สรุปผลการจัดกิจกรรม

ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมที่ 1

ชื่อหมู่บ้าน	ชาย (จำนวน)	หญิง (จำนวน)	กลุ่มเป้าหมาย รวม(จำนวน)
บ้านปางค่าเหนือ หมู่ 6 มี 2 หย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านน้ำคะ และ บ้านสานก้วย	15	-	15
บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ 7 มี 2 หย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านม้งใหม่ และ บ้านขุนน้ำคัม	20	7	27
รวม 2 หมู่บ้าน	35	7	42

การจัดกิจกรรมเห็นผลสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องของกิจกรรมการทำเกษตร เพราะเป็นวิถีชีวิตของเยาวชนที่ได้เรียนรู้มากับครอบครัว แต่มาถึงในยุคของการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรเชิงเดี่ยวทำให้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมเดิมเริ่มหายไป ซึ่งกิจกรรมเรื่องการทำเกษตรธรรมชาติ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถชักจูง สร้างแรงจูงใจให้กับเยาวชนมาให้ความสำคัญกับการทำเกษตรที่ไม่น่าเบื่อ ต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ซึ่งต่างจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว

การทำเกษตรธรรมชาติ เป็นงานที่ละเอียดอ่อน ใช้เวลานาน และใช้กลไกของสมองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งน้อง ๆ เยาวชนสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในทางที่สร้างสรรค์มากขึ้น แทนการใช้เวลาว่างในการ

รวมกลุ่มกันเพื่อ “ตั้งวงดมกาว” “จับกลุ่มเสพยาบ้า” และสิ่งสำคัญคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ได้องค์ความรู้ใหม่กับการทำเกษตรที่นอกจากจะคำนึงเรื่อง “เวลา” แล้วยังสามารถสร้างอาชีพให้กับน้อง ๆ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง

การดำเนินกิจกรรมเห็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรมโดยสังเกตจากพฤติกรรมการให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมคือ

1. เยาวชน 35 คน มีความเข้าใจ ตระหนัก และหนุนเสริม ให้กำลังใจ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกันอย่างมีเหตุมีผล
2. เยาวชน 35 คน สามารถคิด วิเคราะห์สถานการณ์ สภาพปัญหาหาสาเหตุติดกับสุขภาพด้วยหลักการวัฒนธรรมชุมชนและการดำรงชีวิตที่พอเพียงประเด็น “เกษตรธรรมชาติ”
3. เยาวชน 35 คน มีข้อมูลเป็นเครื่องมือและมีศูนย์เรียนรู้ และศูนย์ข้อมูล ในการวางแผนงาน ขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชน “เยาวชนรักสุขภาพ รักวัฒนธรรม ห่วงไกลยาเสพติด”
4. มีกลุ่มเยาวชนอย่างน้อย 10 คน เป็นบุคคลตัวอย่าง ขับเคลื่อนกิจกรรม “คืนคนดีสู่สังคม บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง” ตามแผนภาคปฏิบัติการกิจกรรมที่ 7

ภาพกิจกรรม

กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดกิจกรรมบนพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้โครงการ การเริ่มต้นที่ยังไม่สมบูรณ์
ใช้เต็นท์เป็นห้องประชุมแบบธรรมชาติ แต่ก็ได้สาระและความรู้ที่ดี
น้อย ๆ ให้ความสนใจกันมากเพราะสอดคล้องกับวิถีชีวิตชนเผ่า

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ 6

กิจกรรม “เยาวชนรักสุขภาพ รักวัฒนธรรม ห้างไกลยาเสพติด”

หมายเหตุ : มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม จากการทำซุ้ม เป็นการรวมพลังสร้างพื้นที่ศูนย์เรียนรู้และศูนย์ข้อมูลเรื่อง 1.) วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชนเผ่าม้ง กับเมี่ยน 2.) สุขภาพกับยาเสพติด และ 3.) เกษตรกรรมชาติ เพื่อให้เป็นพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ และบ้านหลังที่ 2 ให้กลุ่มผู้ติดยาเสพติดกับผู้ด้อยโอกาส

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพห้างไกลยาเสพติด “กินคนดีสู่สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง”

วิธีการ

1. ระดมพลังกลุ่มเยาวชนรวมกลุ่มกัน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยใช้เวลาวางจากการทำงานในไร่ เพื่อมาร่วมแรงร่วมใจกันสร้างพื้นที่รูปธรรม และใช้เวลาว่างในทางที่สร้างสรรค์
2. จัดทำพื้นที่แปลงเกษตรกรรมชาติ มีการทำแปลงผัก คอกหมูหลุม เลี้ยงไก่ไข่
3. ปรับภูมิทัศน์ให้เป็นแหล่งพักผ่อน แหล่งพบปะสมาชิก ที่จรรโลงใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
4. พัฒนาพื้นที่รูปธรรมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์ข้อมูล เรื่อง “เกษตรกรรมธรรมชาติ” กับเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ” 1 แห่ง และมีพื้นที่การเกษตรทำข้าวไร่ 4 พื้นที่

ระยะเวลา 7 เดือน เริ่ม เดือนกรกฎาคม 2552 – มกราคม 53 สถานที่ ศูนย์บ้านร่วมเย็นภูลังกา บ้านสิบสองพัฒนา ต.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา

หมายเหตุ : ปัจจุบันมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เห็นผลเป็นรูปธรรมซึ่งจะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ และศูนย์ข้อมูลแบบมีชีวิต สามารถถ่ายทอดเรื่องราว องค์ความรู้ และการจัดการ เรื่อง เกษตรกรรมชาติ , ยาเสพติดกับสุขภาพ , วิถีชีวิต วัฒนธรรมภูมิปัญญาชนเผ่า

สรุปผลการจัดกิจกรรม

1. มีพื้นที่รูปธรรมที่เป็นพื้นที่หลักในการพัฒนาให้เป็นแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้ และศูนย์ข้อมูลเรื่อง เกษตรกรรมชาติ, ยาเสพติดกับสุขภาพ โดยเน้นกลุ่มผู้เรียนรู้ คือ กลุ่มผู้ติดยาเสพติด กลุ่มผู้ผ่านการบำบัดและครอบครัว กลุ่มชุมชนเผ่าม้งและเมี่ยน ต.ผาช้างน้อย
2. มีรูปแบบการจัดการศูนย์ฯ ที่ยั่งยืน สามารถเลี้ยงตนเองได้ในระยะยาวและมีกิจกรรมที่ให้ชุมชนกลุ่มผู้ผ่านการบำบัดเข้าเรียนรู้ พื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้
3. มีบุคลากรที่ทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ศูนย์ฯ เป็นสถานที่หล่อหลอมจิตใจให้กับกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่ดี เป็นบุคคลที่ดีของสังคมต่อไป
4. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างถาวร จำนวน 4 คน

ภาพกิจกรรม

บริเวณแปลงผัก และ โรงเรือนเลี้ยงไก่แบบธรรมชาติ

พื้นที่จัดทำศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์ข้อมูล

กิจกรรมศูนย์ฯ เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่อง “ชีวิตกับความพอเพียง” และเป็นบ้านหลังที่ 2 ที่คอยให้กำลังใจ หนุนเสริม และสร้างพลังให้กับกลุ่มเสี่ยง กลุ่มศพ และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเข้ามาเรียนรู้ สัมผัส และเริ่มต้นชีวิตใหม่ในทางที่สร้างสรรค์

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ 7

กิจกรรม “สร้างแกนนำขับเคลื่อน “คืนคนดีสู่สังคม บนฐานวัฒนธรรมสังคม เศรษฐกิจพอเพียง ห่วงใยอาสาสมัคร” โดย

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพห่วงใยอาสาสมัคร “คืนคนดีสู่สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง”

วิธีการ มีวิธีการดังนี้

1. จัดประชุมแกนนำเพื่อทำความเข้าใจและจัดโปรแกรมเข้าร่วมอบรม
2. ส่งแกนนำเข้าร่วมอบรม “เกษตรธรรมชาติ” และ “เกษตรกรรมพื้นที่สูง” ในหลักสูตรของเจ้าหน้าที่ หลักสูตรเกษตรกร และ หลักสูตรยุวเกษตรกร จำนวน 4 รุ่น รวมทั้งหมด 20 คน
3. พัฒนาพื้นที่รูปธรรมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่อง “เกษตรกรรมธรรมชาติ” 1 แห่ง และมีพื้นที่การเกษตรทำข้าวไร่ 4 พื้นที่

ระยะเวลา 11 เดือน เริ่ม เดือนมิถุนายน 2552 – เมษายน 53 สถานที่ ศูนย์บ้านร่มเย็นภูลังกา บ้านสิบสองพัฒนา ต.ผาซำน้อย อ.ปง จ.พะเยา

หมายเหตุ : ปัจจุบันมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สามารถต่อยอดโครงการได้ในระยะยาว และยั่งยืน

สรุปผลการจัดกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมให้ความสำคัญกับประเด็น “เกษตรกรรมธรรมชาติ” เพราะเป็นกิจกรรมที่ใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตพี่น้องชนเผ่าม้งกับเมี่ยน ต.ผาซำน้อย อีกทั้งการทำเกษตรธรรมชาติ ยังมีกิจกรรมที่หลากหลายสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับกลุ่มเยาวชนกับผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส มาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นการใช้เวลาว่างในทางที่สร้างสรรค์ไม่ยุ่งกับยาเสพติดอีกมิติหนึ่ง ที่สำคัญสามารถผลักดันหรือขับเคลื่อนการหนุนเสริม ส่งเสริมอาชีพให้กับพี่น้อง ชุมชนได้

จากการดำเนินกิจกรรมทำให้เห็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและสามารถทำกิจกรรมต่อเนื่องได้ในระยะยาวอย่างยั่งยืน คือ

1. บุคคลตัวอย่าง จำนวน 20 คน สามารถดำเนินกิจกรรมเรื่อง “เกษตรธรรมชาติ” ได้ และจัดพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่องของเกษตรธรรมชาติให้ต่อเนื่องกับกิจกรรมที่ 5 และ 6
2. มีพื้นที่รูปธรรมที่เป็นพื้นที่หลักในการพัฒนาให้เป็นแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้เรื่อง “เกษตรธรรมชาติ” โดยเน้นกลุ่มผู้เรียนรู้ คือ กลุ่มผู้ดิดยาเสพติด กลุ่มผู้ผ่านการบำบัด และครอบครัว กลุ่มชุมชนเผ่าม้งและเมี่ยน ต.ผาซำน้อย
3. มีพื้นที่รูปธรรมในชุมชน 4 พื้นที่ ที่ทำกิจกรรมการปลูกข้าวไร่แบบปลอดสาร
4. มีแกนนำที่ขับเคลื่อนเรื่องยาเสพติดในพื้นที่ ต.ผาซำน้อย
5. สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน หลังจากโครงการสร้างเสริมฯ ดำเนินการสิ้นสุดลง

ภาพกิจกรรม

กิจกรรมที่ 8 จัดเวทีประเมินผลและสรุปบทเรียน ครั้งที่ 1 (การดำเนินกิจกรรมที่ 1-4)
วันที่ 15 พฤษภาคม 2552

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกคิด วิเคราะห์ ให้คิดเป็น ทำเป็นในการจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ด้วยหลักคิดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง

วัตถุประสงค์ข้อ 3. เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ห่างไกลยาเสพติด “กินคนดีสู้สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง”

วิธีการ เน้นให้ชุมชนได้พูดคุย เล่าเรื่อง จดบันทึก จากการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการฝึกทักษะการเก็บข้อมูล และการจับประเด็น ซึ่งการจัดกิจกรรมได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยแบ่งเวทีเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกเน้นกลุ่มแกนนำ จำนวน 10 คน และช่วงที่ 2 เป็นกลุ่มเยาวชน จำนวน 20 คน

วัน เวลา 15 พฤษภาคม 2552 ได้จัดเวที 2 ช่วง คือ ช่วงบ่าย กับช่วงตอนเย็น ใช้สถานที่ 2 แห่ง คือ ร้านค้าในชุมชน และ ห้องประชุมบ้านสิบสองพัฒนา ต.ผาซำน้อย อ.ปง จ.พะเยา

สรุปผล จากการ กิจกรรมประเมินผลและสรุปบทเรียนได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน โดยเน้นแกนนำที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมโครงการเป็นหลัก ผลการจัดกิจกรรมมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมจำนวน 33 คน โดยแยกเป็นชาย 28 คน หญิง 5 คน และ ผู้นำทางการ 2 คน แกนนำ 8 คน และเยาวชน จำนวน 23 คน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมที่ 2

ชื่อหมู่บ้าน หมู่ที่	กลุ่มเป้าหมาย (จำนวน)	ชาย (จำนวน)	หญิง (จำนวน)
บ้านปางคำใต้ หมู่ 1	1	1	-
บ้านห้วยกอก หมู่ 2	1	1	-
บ้านปางพริก หมู่ 3	1	1	-
บ้านปางมะโอ หมู่ 4	1	1	-
บ้านน้ำคัม หมู่ 5	1	1	-
บ้านปางคำเหนือ หมู่ 6	1	1	-
บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ 7	27	22	5
รวม 7 หมู่บ้าน	33	28	5

ผลจากการดำเนินกิจกรรม แกนนำ เยาวชนได้สะท้อนสิ่งที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมของโครงการ การประเมินผลการดำเนินกิจกรรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การเล่าเรื่องจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ และสิ่งที่พบเห็นจากประสบการณ์จริง และการประเมินผลโดยออกแบบสอบถาม มีคำถาม 5 ข้อ ดังนี้

1. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ
2. ท่านพึงพอใจกับรูปแบบการจัดกิจกรรมของโครงการสร้างเสริม ฯ หรือไม่ (พร้อมอธิบาย)
3. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมของโครงการฯ สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ (พร้อมอธิบาย)
4. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมจัดทำแผนเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา “สุขภาพกับยาเสพติด” จะเกิดประโยชน์กับตัวท่าน และชุมชน หรือไม่ (อธิบาย)
5. ท่านต้องการให้มีการกิจกรรมในลักษณะการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ อีกหรือไม่ (อธิบาย)
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

จากการประเมินกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมมีทั้งคนใหม่และคนเก่า ส่วนใหญ่กลุ่มเยาวชนจะเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่ากลุ่มแกนนำ ผู้นำเนื่องจากภาระหน้าที่ทางครอบครัวที่รับผิดชอบน้อยกว่า และเห็นว่าเรื่อง “สุขภาพกับยาเสพติด” สำหรับการจัดกิจกรรมที่ผ่านมากลุ่มเป้าหมายจะพึงพอใจในรูปแบบ วิธีการ เนื้อหาที่นำเสนอ เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และทุกคนมุ่งมั่นและมั่นใจว่าสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตได้ เพราะจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน หากจัดกิจกรรมบ่อย ๆ ก็จะมีมาก ๆ และอยากให้จัดแบบสัญจรทุก ๆ หมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมลักษณะนี้บ่อย ๆ เพราะได้เรียนรู้เรื่องของทักษะ ทำให้กล้าคิด กล้าแสดงออก สมองปลอดโปร่ง พัฒนาความเก่ง กล้าอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับได้ความรู้ใหม่ ๆ เสมอ ไม่ใช่เฉพาะความรู้เรื่อง “สุขภาพกับยาเสพติด” แต่ยังได้รับความรู้เรื่องสถานการณ์สังคมภายนอก เช่น การไปทัศนศึกษาดูงาน ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ในงานพัฒนา และได้รับความรู้ถึงประวัติศาสตร์พี่น้องชนเผ่า วัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมของชนเผ่าที่มีคุณค่า ซึ่งทำให้เกิดภาวะการตื่นตัว และมีความกระตือรือร้นที่อยากทำงานพัฒนาเพื่อชุมชนของตนเอง

ภาพกิจกรรม

ร้านค้าชุมชนในหมู่บ้านเปรียบเหมือนสภากาแฟ
เป็นสถานที่ที่เป็นจุดนัดพบของคนในชุมชน เวลาเมื่อมีเรื่องมาพูดคุยกัน
ทางโครงการจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบเวทีให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ช่วงเวลากลางวันหนู ๆ นื่อง ๆ ไปช่วยพ่อแม่ทำงานในไร่

ใกล้จะเปิดเทอมแล้ว พวกเราคงจะไม่ค่อยมีเวลาเท่าไร
เรามีกิจกรรมครั้งต่อไป คือ งานค่ายครับ/คะ

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ 8

กิจกรรมที่ 8 จัดเวทีประเมินผลและสรุปบทเรียน ครั้งที่ 1 (การดำเนินกิจกรรมที่ 5-7)

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกคิด วิเคราะห์ ให้คิดเป็น ทำเป็นในการจัดการ “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ด้วยหลักคิดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา นำพาชีวิตที่พอเพียง

วัตถุประสงค์ข้อ 3. เพื่อให้ชุมชนสร้างแกนนำที่มีแนวคิด และมีความสามารถให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ห่วงไกลยาเสพติด “กินคนดีสู่สังคมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง”

วิธีการ แบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มชุมชน เยาวชน
2. กลุ่มองค์กรภาคีร่วมและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

แบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่มเพราะกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกันในเรื่องของการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูล ประสบการณ์ชีวิต และการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูลที่แท้จริง ซึ่งในกลุ่มเยาวชน และผู้ประกอบการ จะเน้นการพูดคุย สนทนาแบบวิถีชีวิต

วัน เวลา 25 – 30 มิถุนายน 2553 ณ ศูนย์บ้านร่มเย็นภูลังกา จ.พะเยา และในชุมชน

สรุปผล

1. แกนนำมีข้อมูลจากการเรียนรู้และปฏิบัติจริงมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อนำไปจัดการแก้ไขปัญหาเรื่อง “ยาเสพติดกับสุขภาพ” ได้ในระดับครอบครัว และชุมชน
2. มีกิจกรรมพัฒนาพื้นที่รูปธรรมให้เป็นศูนย์เรียนรู้ และศูนย์ข้อมูล 1 พื้นที่ และแผนพัฒนาเข้มข้นบุคคลตัวอย่าง ทั้ง 20 คน
3. มีแผนการจัดตั้งร้านค้าสวัสดิการชุมชน 3 แห่ง ในเขตพื้นที่ อ.ปง กับ อ.เชียงคำ พร้อมทั้ง จัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหาคาความยากจนห่างไกลยาเสพติด
4. มีรูปแบบและกลไกการขับเคลื่อนกิจกรรมในรูปแบบของ “ศูนย์เรียนรู้ และศูนย์ข้อมูล”
5. แกนนำตัวอย่าง 10 คน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมของ “โครงการบ้านร่มเย็นภูลังกา จังหวัดพะเยา” ซึ่งเป็นโครงการที่ทำกิจกรรมเรื่องการบำบัดรักษาผู้ป่วยจากยาเสพติด

ภาพกิจกรรม

จัดประชุมองค์รภาคี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จัดประชุมกลุ่มเยาวชนในพื้นที่

พบปะ พูดคุยกับผู้ปกครอง
ใช้วิธีเยี่ยมบ้าน และนั่งล้อมวงสนทนา ตามวิถีชีวิต

